

2/2015

SFV

magasinet

Bildning & Kultur

Finlandssvenska rötter ~ Miljömedveten och historisk skolmiljö ~ Svenska skolan i Salo

Nr 2

Januari 2015
Volym 2, 1. årgången

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi
sfv@sfv.fi
SFV:s kulturtidskrift
utkommer 4 gånger år 2015

Nr	3	4
Materialdag	15.9	13.11
Utdelas	15.10	16.12

REDAKTION

SFV, Annegatan 12,
00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570
redaktion@sfv.fi
Vi finns på Facebook,
Twitter och YouTube.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Johan Aura
johan.aura@sfv.fi
040-3559 935

REDAKTÖRER

Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@sfv.fi
Stella Mattsson
stella.mattsson@sfv.fi

LAYOUT

Pia Pettersson

PÄRMFOTO

Loftets nya tak spikas fast med
handsmida spikar på Novias
Campus i Ekenäs.
Foto: Kirsti Horn

OY FRAM AB, Vasa
ISSN 2342-7426 (print)
ISSN 2342-7442 (online)

8 SFV-Magasinet har besökt Dick och Nancy Ericsons farm nära Rochester söder om Seattle. Farmen är en av de få immigrantfarmer i delstaten Washington som fortfarande är så gott som i originalskick. Den ägdes i tiderna av Dick Ericsons farfarsföräldrar, som emigrerade från Esse och Ytteresse på 1890-talet.

► *Sidan 8.*

30 Man kan bygga miljömedvetet utan att det kostar mer. Vi sparade över hundratusen euro genom att lämna bort den mekaniska luftventilationen, säger arkitekt Dominicus Björkstam som planerat Steinerskolan Mikaelskolans nybygge i Ekenäs.

► *Sidan 24*

34 På Yrkeshögskolan Novias campus i Ekenäs utbildas idag agrologer, byggnadsingenjörer, byggmästare, hortonomer, tradenomer, miljöplanerare och skogsbruksingenjörer. Novia Raseborg har även en engelskspråkig utbildning till miljöplanerare samt en högre YH utbildning inom naturresursförvaltning.

► *Sidan 34*

Det mesta handlar om kunskap i teknik och matematik, som förvisso är en central del av ett hyperteknologiskt samhälle som vårt. Men det finns också andra värden i livet, där ett numera nästan bortglömt ord som humanism rimligtvis borde få en renässans i en skola med bildning som grundbult.

Gustaf Widén s.33

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Migration
- 6 Kort
- 8 The Erickson farm, Rochester
- 14 Swedish Finn Historical Society
- 17 Kolum: Ekonomistänkandet
- 18 Nytt svenskt center inom Migrationsinstitutet
- 20 Pris- och medaljregn under SFV:s vårfest
- 23 Birgitta Boucht fick Tollanderska priset
- 26 Mångprofessionella verkstäder flyttar till Folkhälsan
- 28 Tutorutbildning med De Ungas Akademi
- 30 Frisk skolluft kostar inte mer
- 33 Kolumn: Pisa är inte alltings mått
- 34 Projektbaserat lärande i historisk skolmiljö
- 37 Svenska skolan i Salo klarar sig
- 38 Up-to-date med nytt läromedel på svenska
- 40 Varför springer jag?
- 43 Bengelsdorff: Om logistik
- 44 Organisationernas framtid
- 46 Föreningsresursens frågelåda
- 47 SFV i siffror
- 48 Medlemmarnas bokspalt
- 50 Boklådan
- 54 Läsbiten
- 58 Kryss / sudoku

Jag vill donera eller testamentera till SFV. Jag har frågor om SFV:s förvaltning

JOHAN AURA
KANSLICHEF
johan.aura@sfv.fi
040-3559 935

Jag har frågor om SFV Bildning

CATHARINA GRIPENBERG
ENHETSCHEF,
BITRÄDNADE KANSLICHEF
catharina.gripenberg@sfv.fi
040-7780 351

Jag har frågor om SFV:s tävlingar, priser och medaljer

CAMILLA NORDBLAD
KANSLICHEFENS ASSISTENT
camilla.nordblad@sfv.fi
045-1210 864

Jag har frågor om SFV:s bidrag och stipendier

VIVEKA ÅBERG
EKONOM
viveka.berg@sfv.fi
stipendier@sfv.fi
040-5331 710

Jag har frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem

TED ÖSTERMAN
EKONOMICHEF
ted.osterman@sfv.fi
0400-197 692

Jag har frågor om föreningsverksamhet

STEFAN ANDERSSON
EKONOMICHEF (SFV BILDNING)
stefan.andersson@sfv.fi
050-441 0630

Jag har frågor om SFV:s kommunikation, publikationer och annonsering

RABBE SANDELIN
REDAKTÖR
rabbe.sandelin@sfv.fi
0400-453 953

Jag har frågor om studiecirkel eller utrymmen i SFV-huset G18

STELLA MATTSSON
KOORDINATOR/INFORMATÖR
stella.mattsson@sfv.fi
050-441 0670

Jag har frågor om SFV:s fastigheter

STEFAN JOHANSSON
FASTIGHETSDIREKTÖR
stefan.johansson@sfv.fi
044-7397 340

Jag har frågor om festsalen G18 och bokningar av den

TOM SUNDBERG
VAKTMÄSTARE
tom.sundberg@sfv.fi
050-366 6436

Jag vill arrangera en kurs eller starta en studiecirkel

SEBASTIAN GRIPENBERG
VERKSAMHETSOMBUD NYLAND
sebastian.gripenberg@sfv.fi
050-441 0818

Jag vill kontakta De Ungas Akademi

CECILIA MCMULLEN
ENHETSLEDARE
cecilia.mcmullen@sfv.fi
040-538 5837

BEATRICE ÖSTMAN
VERKSAMHETSOMBUD ÅBOLAND
beatrice.ostman@sfv.fi
040-5026 026

Jag vill kontakta Svensk Byaservice

ANN-SOFI BACKGREN
SPECIALSAKKUNNIG
ann-sofi.backgren@sfv.fi
050-522 26 42

ANNA-KARIN ÖHMAN
VERKSAMHETSOMBUD ÖSTERBOTTEN
anna-karin.ohman@sfv.fi
050-3421 890

Skriv eller ring!

www.sfv.fi
svf@sfv.fi
09-684 4570

www.sfvbildning.fi
bildning@sfv.fi
abo@sfv.fi
vasa@sfv.fi
050-441 0670

Migration

I det här numret av SFV-magasinet har vi tre artiklar om migration, och i synnerhet finlandssvenskarnas emigration. De stora emigrationsvågorna från Finland skedde kring sekelskiftet 1800–1900, och då var målet Nordamerika. Speciellt många emigrerade från Österbotten, vilket gjorde att den relativa andelen svenskspråkiga blev stor. Idag är antalet ättlingar i USA och Kanada flera hundratusen, men det finns mindre grupper finlandssvenska emigrantättlingar även i Australien och Nya Zeeland, och förstås även i Sverige, dit emigrationen var speciellt stor på 1960- och 1970-talet.

Finland har egentligen i alla tider varit ett emigrationsland, det är först på 1990-talet som siffrorna vänder, och Finland per år får fler immigranter än emigranter – det är betydligt senare än de flesta andra europeiska länder.

Då migration och invandring görs till ett stort politiskt tema eller till ett valtema är det ovan beskrivna bra att hålla i minnet. Migrationsströmmar i alla riktningar har alltid funnits, även om den bakomliggande impulsen att till exempel emigrera från Finland förstås varierat med tiden. Då man förr reste för att det helt enkelt inte fanns arbete eller utkomst på hemmaplan, reser man idag även på grund av nya, intressanta jobb, eller på grund av kärlek.

Också denna variation är skäl att hålla i minne då vi debatterar dagens invandring till Finland: det går inte att klumpa alla invandrare till Finland under samma rubrik, utan de bakomliggande orsakerna är förstås lika individuella och varierande som individerna själva. Och lär vi oss något om de individer som i tiderna emigrerade från Svenskfinland, har vi lättare att förstå och ta emot dem som idag invandrar till Svenskfinland.

SFV ser alla finlandssvenskar och deras ättlingar som sin målgrupp, oberoende om de lever i Finland eller utomlands. I detta nummer satte vi ljuskäglan på Nordamerika. Framöver kommer vi att uppmärksamma även andra världsändor.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Husklänning på SFV:s vårfest

■ **Riko Eklundh** visade upp Annegatan 12 i klänningsform under vårfesten i april. Det här är den första i raden av "husklänningar" som konstnären **Anne Mustarastas** tillverkat för utställningen *Helsinki Dresses*. Klänningarna ställdes förra hösten ut på Laituri i Helsingfors och i maj kommer de att befinna sig på Finlandsinstitutet i Berlin.

Mustarastas berättar att hon ursprungligen inspirerades av husets låga och breda skepnad och såg en fransk hovdräkt från 1760-talet framför sig. Kjoldelen kunde på den tiden vara hela fem meter bred, vilket ofta blev föremål för skämt och satir. I skämtteckningar gömde sig ibland exempelvis en älskare under kjolen och med samma baktanke har Mustarastas skapat ett prydligt rum i rokokostil inuti klänningen. Av alla hennes skapelser är Annegatan 12 rikast på detaljer och den enda som faktiskt bokstavligen är en husklänning - med terrass och allt! Mustarastas har gjort klänningar inspirerade av bland annat Styrmansgatan 7, Kampens kapell och Bangatan 10.

Skriften Svenskfinland berättar lanserades

■ I skriften *Svenskfinland berättar – en resa längs kusten*, som lanserades på Världsberättardagen den 20 mars, kan du nu ta del av ett urval av de berättelser, skrönor och minnen som samlades in under berättarkvällar runtom i Svenskfinland under hösten 2014. Flera berättelser

kom också via brev, diskussioner och telefonsamtal. Berättelseran börjar i Uleåborg, sträcker sig söderut och gör dessutom en avstickare till Sverige, dit många finlandssvenskar flyttat under åren. För den som är intresserad av att förkovra sig i berättandets konst bjuder skriften också på fakta, tips och råd om hur man bygger upp en bra berättelse.

Satsningen Svenskfinland berättar är ett samarbete mellan KulturÖsterbotten, SFV Bildning och Sydkustens landskapsförbund. Målet är att lyfta fram storytelling som metod och presentera mångfalden i finlandssvensk berättartradition. Du kan ladda ner häftet på www.sfvbildning.fi eller hämta ett exemplar på någon av Luckorna!

Mångkulturella möten i Vasa

■ Under våren kommer Röda Korset i samarbete med SFV Bildning att ordna en kurs på svenska för invandrarkvinnor som söker ett meningsfullt, socialt sammanhang utanför hemmet. Konceptet Kvinnotimmen handlar om att sammanföra kvinnor med olika bakgrund och skapa en omgivning där de på ett naturligt sätt och via olika aktiviteter kommer närmare varandra. En del av träffen är genuin språkträning. Erfarenheter visar att man effektivt lär sig språk genom att göra saker tillsammans.

- Vi kommer till exempel att ha matlagning, ge information kring hälsa och välmående, göra en stadsvandring och olika studiebesök. Det är genom att blanda grupper som man bygger broar och skapar kontaktnät över kulturgränserna, och därför deltar också flera finländska kvinnor i träffarna, säger **Anna-Karin Öhman**, verksamhetsombud i Österbotten.

Röda Korsets finska avdelning har under flera år ordnat en motsvarande verksamhet, och grupperna har varit livskraftiga och uppskattade.

Rättelse

■ I artikeln i Svenskbygden 4-2014 med rubriken "Borgåtragedin omtalas fortfarande" ingick felaktigheter. Ett av offren, **Erik Kihlman**, presenterades enbart som konsthistoriker, men han var författare, filosofie doktor och docent vid Helsingfors universitet, och

ämna att överta **Gunnar Castréns** professur i litteratur.

Redaktionen beklagar även att artikeln innehöll spekulationer och rykten som sårade den enda anhöriga till dödssoffen som fortfarande är i livet.

FOTO: PIA PETTERSSON

Låna festsalen G18 gratis!

■ Sedan 1.4.2015 sköts den kommersiella uthyrningen av festsalen G18 torsdag-lördag av restaurang Pjazza, som finns på gatunivå i samma hus. Bokningar kan göras på www.pjazza.com.

Under början av veckan, måndag-onsdag, använder husets hyresgäster salen i sin verksamhet. Nytt är att också Svenska studieförbundets medlemsorga-

nisationer kan använda salen kostnadsfritt under de här dagarna. Salen fungerar utmärkt för t.ex. seminarier och föreläsningar för upp till 200 gäster.

På plats i huset finns vaktmästare **Tom Sundberg**, som tar emot bokningar, visar salen för intresserade och hjälper till med tekniken. Förfrågningar: festsalen@sfv.fi

SLS nya kundtjänst i Helsingfors öppen!

■ Svenska Litteratursällskapetets hus vid Riddaregatan 5 har öppnat sina dörrar efter en omfattande renovering. Alla intresserade är välkomna in på besök till den nya kundtjänsten. Adressen är Riddaregatan 5, ingång runt hörnet från Kyrkogatans sida. Kundtjänsten har en disk för arkivbetjäning där arkivets personal svarar på frågor och hjälper dig att hitta i arkivmaterialet. SLS receptionist kan hjälpa med frågor om förlag, stipendier och annat som SLS har att erbjuda. Öppet vardagar kl. 9-16, onsdagar kl. 9-18 (arkivbetjäning) Receptionisten finns på plats vardagar kl. 9-16

SFV:s fokusgrupper har samlats

■ SFV arrangerade i april och början av maj så kallade fokusgruppsmöten, där SFV-medlemmarna fick berätta hur de ser på föreningen, och vilka förväntningar de har på SFV:s verksamhet. Resultaten kommer att hjälpa SFV att styra och vidareutveckla medlemsverksamheten i rätt riktning, så att den motsvarar medlemmarnas förväntningar. För att garantera objektivitet har mötena arrangerats av en utomstående samarbetspartner, PBI (www.pbi.fi). Slutrapporten redogör vi för i SFV-magasinet senare i år, och den delas även ut till alla deltagare.

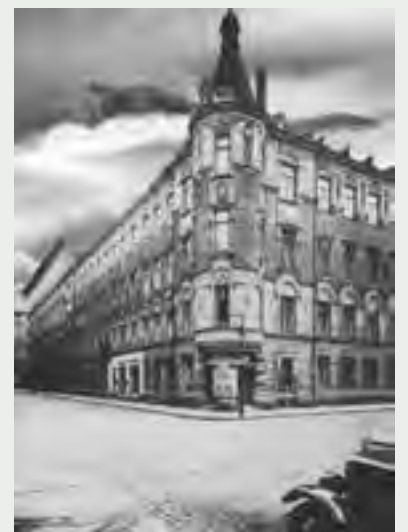
1929

■ År 1929 fick SFV som en donation det hus där SFV:s kansli idag är inhytt, Annegatan 12 i Helsingfors. Huset byggdes 1898, efter ritningar av arkitekt Usko Nyström. Huset donerades till SFV av Karl Oskar Lesche och hans syster Berta Lesche. Gården krävde omfattande renoveringar, och avkastade medel till föreningen först år 1952. SFV:s kansli flyttade in år 1934.

Det flexibla huset har genomgått många renoveringar och utbyggnader. 1931 installerades bl.a. värmeledningar, gas och hiss, samt skyltfönster för butikslokalerna i gatunivån. Trapphusen restaurerades 1967, och 1975 gjordes den största ombyggnaden, då vinden byggdes om till en femte våning.

SFV-kansliet var i tjugo år inhytt i tredje våningen, tills en större lokal på fjärde våningen togs i bruk. 1978 gjordes en utvidgning och ytrenovering, och år 2006 en stor förnyelse i och med stambytet. I år har den senaste renoveringen gjorts, och rum som används för möten och tillställningar är nu mer avskiljda från SFV-personalens arbetsrum.

De publika rummen har allt mer renoverats i husets ursprungliga stil, ett arbete som påbörjades under den föregående renoveringen. På 1970-talet hade den stråvan inte så stor prioritet.

På bilden från slutet av 1920-talet har man börjat öppna upp moderna skyltfönster i gatunivån.

Text & Foto Rabbe Sandelin

Finlandssvenska rötter

THE ERICKSON FARM, ROCHESTER

SFV-Magasinet hade i mars möjlighet att besöka Dick och Nancy Ericsons farm nära Rochester söder om Seattle. Farmen är en av de få immigrantfarmer i delstaten Washington som fortfarande är så gott som i originalskick. Den ägdes i tiderna av Dick Ericsons farfarsföräldrar, som emigrerade från Esse och Ytteresse på 1890-talet.

Den stora ladan är till stilen typisk amerikansk. Den höga takhöjden ger nästan ett katedralliknande intryck.

Det är först på vägar-
na ut från Seattles
moderna ”down-
town” som det för
en långväga rese-
när börjar gå upp
hur immigranternas arv, och speciellt
nordiska och därmed även de finska och
finlandssvenska immigranternas arv, fort-
farande färgar av sig på omgivningen.
Det märks speciellt i ort- och vägnam-
nen, och i namnen på gamla offentliga
byggnader som finns kvar, som kyrkor
och föreningshus. Och det är ju faktiskt
inte mer än tre eller fyra generationer
sedan de stora immigrantvägarna, då
delstaten bildades och skogsindustrin
började växa fram i slutet av 1800-talet.

Jonas Erikson hade kommit 1880 till
USA för att söka lyckan. Efter arbete
på olika håll i det framväxande landet

flyttade han till delstaten Washington
1894, och skickade efter sin fru **Maria
Lovisa Henriksdotter** och sonen
Alfred, som redan hade hunnit fylla 18
år. 1897 flyttade de till den farm som
fortfarande är ”The Erickson Farm”.
Farmen är alltså idag, efter några mell-
anperioder, åter i familjen Ericksons
ägo. År 2002 infördes farmhelheten i
det amerikanska registret över natio-
nella historiska platser.

Den första delen av huvudbyggnaden
är från 1890-talet, men huset byggdes
ut och vinden inreddes i och med att
barnantalet i familjen ökade efter att
Alfred som 35-åring gift sig med **Margaret Forsman** från Kotka. Den nuva-
rande byggnadens skepnad kom till på
1930-talet.

– I början gällde ett liv utan elektri-
citet och rinnande vatten, och där man

”

*I början gällde
ett liv utan
elektricitet och
rinnande vatten,
och där man
gjorde allting
för hand.*

Mycket av farmens historia finns bevarad i maskiner och föremål

Dick Erickson bjuder gärna sina gäster på drycker inhandlade under den senaste resan till Finland.

I huset finns föremål som är äldre än huset, ända från 1870-talet. De är släktklenoder som Ericksons farfarsföräldrar hade med sig från Finland. Som i många andra hus är de äldsta föremålen oftast biblar. Den äldsta Erickson äger har i tiderna tillhört hans momors mors syster. Husets stora kistor är de som Ericksons farföräldrar reste med då de kom över Atlanten.

Farmen har status som nationalhistorisk plats, men är inte öppen för allmänheten. Forskare får på begäran tillgång till huset.

De flesta byggnaderna på bilden från år 1910 står fortfarande kvar.

gjorde allting för hand. Det krävde mycket arbete att karva ut en existens för kommande generationer på farmen, bland annat använde man oxar för att röja åkermark. Småningom växte farmen till en mjölkfarm med 10-20 kor, och med ett höns hus som genererade äggförsäljning. I trädgården odlade man frukt och grönsaker för familjebehov.

– Mina farbröder var snickare, så på femtiotalet moderniserade man också genom att installera större ”picture-windows” på huvudbyggnadens långsida som vetter mot sjön. Vi har originalfönstren kvar på vinden, men har valt att inte återställa dem, dels för att vi gillar utsikten men också för att husets historia genom årtiondena skall synas, berättar Dick Erickson.

Dick Ericksons pappa växte upp på gården, och äktade sedan en flicka från en gård i närheten med immigranter från Övermark.

– På den tiden rörde man inte på sig speciellt mycket. Man växte upp och levde på den egna gården, och utflyk-

terna begränsade sig oftast till närliggande byar på några kilometers avstånd. Och så samlades man för dans vid ungdomgården i Rochester, som är det närmaste lite större samhället.

SVENSKAN FÖLL BORT PÅ 30-TALET. Svenska var hemmaspråket ända in på 1930-talet. Dick Ericksons pappa Leroy, född 1913, lärde sig inte engelska förrän i skolan.

Till vänster: Jonas Erikson (t.v.) kom 1880 till USA. Han flyttade till delstaten Washington 1894, och skickade då efter sin fru Maria Lovisa Henriksdotter och sonen Alfred (i mitten). 1897 flyttade de till den farm som fortfarande är ”The Erickson Farm”. Till höger: Jonas Erikson på gamla dar, med Dick Ericksons pappa Leroy i famnen. Fram till 1930-talet var språket på gården svenska.

– Jonas Erickson dog 1936, och då bröts på sätt och vis bandet till Finland. Det sammanföll med tiderna före andra världskriget, då det uppstod en sorts rörelse bland immigrantfamiljerna som ledde till att de flesta medvetet gick in för engelskan. Man ville sudda ut det som skiljde människorna åt, och markera att man nu var amerikaner.

Dick Erickson berättar att hans föräldrar inte heller var speciellt intresserade av släkthistoria.

– Det betydde att släkthistorien småningom suddades ut. På grund av den svenskspråkiga bakgrunden utgick även min pappa ifrån att förfäderna kommit från Sverige, och han hade ingen uppfattning om begreppet ”finlandssvensk”.

– Det var först mina egna efterforskningar på 1980-talet som ledde tillbaka till Esse, Ytteresse och Övermark. Vi reste dit utan förhandskontakter, och stal en telefonkatalog i telefonkiosken i Övermark och började skriva brev. Det visade sig att vi befann oss några hundra meter från släkten.

STÄNDIGT UNDERHÅLL. Huset och ekonomibyggnaderna kräver ständigt underhåll. De senaste åren har huvudbyggnadens liksom den stora ladans och det tidigare höns husets fundament och tak förnyats.

– Vi har haft farmen i tjugo år nu. Allting går inte att åtgärda på en gång, så det behövs planering och prioritering så att inga omistliga värden går förloerade. Lyckligtvis har hälsan stått oss bi, och jag gillar dessutom att arbeta ute. Det krävs förstås en speciell läggning för att ta hand om ett ställe som detta, men jag har alltid gillat att komma hit ut efter en lång dag på kontoret.

Farmens åkrar är utarrenderade, bland annat odlas idag ekologiska grödor på farmen.

– Vi har aldrig varit jordbrukare, så det känns bra att här är riktigt verksamhet. Själva spenderar vi sammanlagt cirka sex veckor i huset per år. I tillägg inhyser vi med jämna mellanrum släkt och vänner som besöker stället, och så firar vi olika högtider här.

I ett ungt land, ett land där det gamla ofta fått ryka för det nya, är The Erickson Farm en genuin pärla.

.....
Statusen som historisk plats ålägger också några förpliktelser.

–Huset är inte ett museum i den meningen att det skulle ha öppettider för allmänheten, men vid behov skall huset öppnas för till exempel forskare. ♦

Swedish Finn Historical Society värnar om de FINLANDSSVENSKA RÖTTERNA

Efter de stora emigrationsvågorna i slutet på 1800-talet och början av 1900-talet var nationalromantiska strömningar starka även i USA. Också från officiellt håll kom rekommendationer att emigranter skulle avsäga sig banden till moderlandet, dess kultur och språk, och anamma en amerikansk livsstil och engelska som språk. Och i emigranthemmen ville man förstås också av naturliga skäl att barnen skulle lära sig bra engelska. Men de två trenderna innebär tyvärr också att emigranternas barn och barnbarn i stor utsträckning började tappa kontakten till förfädernas kultur och historia. Det ledde i sin tur även till att medlemskapet i de sociala organisationer som emigranterna i tiderna bildat började sjunka.

Men på 1980-talet skedde en vändning. Då blev det åter legitimt att söka sina rötter. I och med 1990-talet började även internet bli en behändig kanal för sökandet efter information. Och år 1992 grundades Swedish Finn Historical Society (SFHS) med grundtanken att hjälpa till med släktforskning och information om den finlandssvenska kulturen och traditionen.

SLÄKTINTRESSERAD SEDAN BARNBEN. Wendy Sundquist, ny styrelsemedlem i SFHS, hör till ett litet undantag bland släktintresserade människor. Då de flesta människors släktintresse

Karen Lundgren säger att amerikanerna i grund är rotlösare än sina europeiska förfäder. Man jobbar på olika orter, och det är sällan man kan återvända till släktställen med århundranden långa traditioner. Därför blir sökandet efter rötter så viktigt och givande.

börjar först i medelåldern eller efter pensioneringen, har Wendy varit intresserad av sina rötter ända sedan barnsben.

– Det som tände gnistan var att jag som ungefär åttaåring hittade gamla fotografier på farföräldrarnas vind. Vem var de, hurudant liv levde de?

Wendy berättar att de brev som fanns sparade tyvärr hade ruttnat bort och

var oläsliga, så det fanns sedan inte så mycket att gå efter, då hon senare på allvar ville hitta sina rötter.

Den muntliga historien berättade inte mer än att hennes farfarsfar bytt namn från Karlsson till Sundqvist då han kom till Amerika, medan hans emigrerade bröder behållit namnet Karlsson.

– Under min första resa till Finland 2008 gick jag in i butiken i Molpe och frågade om de visste någon som hette Karlsson. Jag tipsades om **Bengt Karlsson**, vi träffades, och besökte bland annat kyrkogården. Men ingenting tycktes matcha. Då jag åter kom hem väntade i e-posten kyrkoboksinformation från Korsnäs. Det visade sig att min farfarsfar tagit sin fars släktnamn Sundqvist, och 2013 då jag reste till Finland fick jag träffa ättlingarna till min fars syster, den enda av syskonen som blev kvar i Finland. På plats var bland också **Ann-Sofi Backgren** med familj, och de råkade ha samma foto på min farfarsfars föräldrar i sin ägo. Inte heller de hade varit säkra på vem fotografiet föreställde.

DETEKTIVARBETE. Att göra släktforskning har hittills inte varit alltför lätt, berättar Wendy Sundquist. Från de första tiderna i USA finns inte kyrkoböcker och folkbokföring i samma mening som hos oss, så man måste börja arbeta bakåt med det man har tillhanda.

– Många viktiga primärkällor är inte sökbara på nätet, så det kan bli en hel del

Wendy Sundquist sammanställde en bok för sin familj om hennes första resa till Finland och Molpe. På uppslagets största bild visar hon upp det fotografi som startade allt, och som även Ann-Sofi Backgren i Molpe hade i sin ägo. Under mötet i Finland 2013 kunde båda äntligen slå fast att bilden föreställde deras gemensamma anförander Carl Mattsson Sundqvist och Sofia Fredriksdotter Sundqvist.

fotarbete. Och finns något redan på nätet, kan kännedomen om det vara dålig.

I efterhand blev det även för Wendy uppenbart hur viktigt det skulle ha varit att bevara och förvara brev så de inte far illa.

– I mitt fall hade det ju underlättat efterforskningarna enormt.

En organisation som SFHS kan ge ovärderlig hjälp, säger Wendy Sundquist.

– Jag kände inte till organisationen då jag började mina efterforskningar. För kommande släktintresserade generationer ökar förstås värdet av digitaliserad släktdata än mer, liksom att man kan få sakkunnig hjälp med var man skall börja leta. Det är ett detektivarbete och ett pussel, och det är det som gör det så intressant och givande.

– Kontakter till andra genealogiska organisationer är också viktigt. Även här ökar nätet och ny teknik möjligheterna.

FINLANDSVENSK-PORTUGISKA RÖTTER. Karen Lundgren besöker SFHS årsmöte och lunch för första gången. Hennes bakgrund är inte enbart finlandssvensk, hon har även portugisiskt blod i ådrorna. Även hon har länge varit intresserad av sina rötter.

– Amerikanska medborgare har inte på samma sätt en platsmedvetenhet som våra europeiska förfäder. Här jobbar man någonstans fem år, flyttar till en annan delstat, och flyttar åter omkring med jämna mellanrum. Det kan bli ganska rotlöst. När jag åker till Finland märker jag att mina kusi-

ner och deras förfäder kan ha bott på samma ställe i århundraden.

Även i Karens fall gäller att den tredje immigrantgenerationen i praktiken tappade kontakten till sitt ursprung.

– Min far visste inte mer än att vi från början kom från Finland, och inte ens min farfar höll kontakt med kusinerna i Finland. På den tiden hörde det till saken att man helhjärtat blev amerikan, och började tala engelska.

Karens första resa efter rötterna ledde till Oravais. Det blev en ögonöppnare.

– Här fanns plötsligt en ny, stor släkt på andra sidan Atlanten..

Sedan den första resan har Karen återvänt tre gånger. På den tredje resan fick hon även med sin far, som aldrig tidigare besökt Finland.

Swedish Finn Historical Society har kansli i Seattle, men strävar till att bli den nationella aktören för finlandssvenska ättlingar i Nordamerika.

Till höger: Trotjänarna i SFHS belönades av nye ordföranden Bill Carlson (andra fr.h.) på årsmötet i Seattle i mars: Syrene Forsman, Dick Erickson (avg. ordf.) och Gunnar Damström.

– Det blev en stor upplevelse för oss båda.

Den nya tekniken har gjort att även Karens barn nuförtiden håller kontakt med släkten i Finland.

– Via Facebook går det enkelt. Och kontakterna leder även till riktiga möten, min yngsta dotter besökte nyligen Finland under midsommaren.

De yngre generationerna är inte alltid så intresserade av släktfrågor, men det gäller enligt Karen att konkretisera saker.

– Min dotter var nio år, och fascinerades stort av att kunna besöka huset farfarsfar bott i, och att kunna se på samma träd som han tittat på. ♦

Swedish Finn Historical Society

❖ SFHS är grundad och har kontor i Seattle, men verkar nationellt i USA. Målet är att sprida information om finlands svensk kultur, tradition och historia. En annan målsättning Målet är att dokumentera alla finlandssvenska immigranter till Nordamerika.

❖ Sedan 2008 är föreningen hyresgäst hos Swedish Cultural Center (SCC) i Seattle.

❖ SFHS ger ut en tidskrift, Quarterly, med fyra nummer per år.

❖ Medlemsantalet är cirka 650, varav en del bosatta i Finland och Sverige. Föreningen hoppas på fler medlemmar från dessa länder.

❖ En populär medlemservice är genealogidisker med expertmottagning, samt

olika seminarier kring släktforskning. Förfrågningar kan göras per e-post eller via Finlander-diskussionsforumet. SFHS:s Talko-databas har information om över två miljoner individer, de flesta av finlandssvensk härkomst.

❖ Sommaren 2012 ordnade SFHS första gången en grupprespa till Finland. Nästa resa planeras till sommaren 2015.

❖ Swedish Finn Historical Society har tidvis haft ansträngd ekonomi. I ett kritiskt skede i början av 2000-talet bidrog SFV med understöd. Numera är föreningens ekonomi på fast grund sedan den erhållit en betydande donation, och man har också kunnat halvtidsanställa en verksamhetsledare. www.swedishfinnhistoricalsociety.org

Ekonomisttänkandet

Bildningens strävan att vidga människans synfält kräver också att man synliggör mentala skygglappar. De här hindren för vidsynthet avslöjas i vårt språk eftersom vi långt tänker som vi talar.

Språket är dock inte fast mark, utan betar sig mer som långsamt böljande plasma. Ord ändras, fylls med nytt innehåll och nya laddningar. Jag tror att språket i stort visar hur vi ser på världen – och i förlängningen hur vi handlar.

Dagens skygglappar är gjorda av ekonomistisk teori.

Ekonomisk teori och praktik är alldeles bra inom ekonomin – problem uppstår när ekonomiska resonemang används i fel sammanhang.

Ordet ”Kapital” är ett bra exempel. Det har brett ut sig som en verbal cancer. USA går i spetsen; allt skall ses som olika typer av kapital: socialt, humant, natur och människogjort.

Man argumenterar också till exempel för begreppet ”ruralt kapital”. Det betyder alla nätverk, traditioner, naturtillgångar o.s.v. på landsbygden. Argumentationen lyder; att uppfatta t.ex. ett vackert landskap som kapital och inte som en råvara gör att man vårdar det bättre! Må så vara – men genom resonemanget så avslöjar man att man ser på världen som på ett aktiebolag!

”Kund” är ett annat bra exempel. Kommunerna ser sina invånare mer som kunder som skall betjänas, än som medborgare med demokratiska rättigheter. Till och med föreningar talar i värsta fall om sina medlemmar som ”kunder”. Man lyssnar andäktigt på ekonomiutbildade konsulter som beskriver hur man skall bli mera ”kundtillvänd”.

I den ekonomiska teorin finns det perfekta torget som ett ideal. Där går kunderna omkring, kollar prisen, och gör de bästa köpen till det ”riktiga” priset. På torget får inte – och bör inte få finnas – fenomen som lokala traditioner, gemenskap, identitet och dylikt, som kan påverka köpet. Hur kan man tro att man bygger upp en god kommun eller en dynamisk förening på basen av den helt teoretiska torgmodellen med kunder och perfekt konkurrens?

Bidragsbeviljande fonder tenderar att följa strömmen. Man satsar gärna på en verksamhet under några år, men sedan skall verksamheten klara sig på egen hand. När det gäller att introducera en ny kommersiell produkt kan det fungera. Men ideell verksamhet har ingen chans – hur framgångsrik den än är för människorna. Ideell verksamhet skall enligt definition och lag enbart syssla med sådant som inte är kommersiellt gångbart. Hur skall det då kunna bära sig efter tre år?

På 1600-talet såg bönderna de rika borgarnas tegelhus. De apade efter genom att måla sina trähus med rödmylla. Samma simpla efterapning ligger bakom de ekonomistiska skygglapparna. Man vill efterlikna de framgångsrika företagssagorna.

Rödmyllan gav dock bättre resultat...

Peter Backa

HAR MER ÄN 30 ÅRS ERFARENHET AV ATT UTVECKLA FOLKRÖRELSER OCH BYAVERKSAMHET.

Nytt svenskt center inom Migrationsinstitutet

Text & Foto Patrik Stenbacka

En ny finlandssvensk institution har sett dagens i ljus. Under högtidliga festligheter öppnade Migrationsinstitutets svenska center sina dörrar på Kronoby folkhögskola i februari.

Migrationsinstitutets svenska center verkar i Kronoby folkhögskolas fastighet.

Migrationsinstitutets chef, **Ismo Söderling**, gav några uppmuntrande ord på vägen och poängterade att svenska centret blir ett viktigt tillskott till migrationsområdet i Finland. Svenska kulturfondens direktör **Leif Jakobsson** lyfte i sitt tal fram en förhoppning. Genom att djupare gå in i migrationsfrågor kan det ge oss insikter som hjälper oss i dag och i framtiden.

Det mest känslosamma talet stod **Emina Arnautovic** för.

– Migrationsinstitutets svenska center är en viktig kraft som kan höja medvetenheten hos oss alla, sade Arnautovic.

Hon kom själv som flykting från Bosnien till Närpes. Att anpassa sig var inte lätt. Solen lyser inte likadant, är inte lika varm, och det finns system för hur man köar i butiken. Arnautovic insåg vikten av att känna till sin egen historia, men också andras historia i det nya landet.

– Vad vi känner för varandra är otroligt. Historien vägleder oss. Kan vi vår historia, kan vi också lära oss framtidens krav, sade Arnautovic på öppningsfesten.

FINLANDSSVENSKARNA HÅRDA PÅ ATT EMIGRERA. Nationellt sett har finlandssvenskarnas migration varit av helt egen karaktär. Finlandssvenskarnas migration har varit cirka tre gånger större än från finska Finland. Behovet av mer forskning om finlandssvenskarnas migration är alltså påtagbart. Och även om Migrationsinstitutets enhet i Åbo har verkat i 40 år, har man inte alltid nått ut, och intresset för finlandssvenskarnas migration har hittills varit rätt blygsamt.

– Vi vet nu ganska mycket om finlandssvenskarnas migration, men informationen är fragmentarisk och vi saknar en helhetsbild. Här gäller det alltså att synliggöra det material som samlats, och initiera forskning för att täcka de luckor som finns, säger **Kjell Herberts**. Han är forskare vid Institutet för samhällsforskning vid Åbo Akademi, och jobbar för centret under våren 2015 bl.a. med en dokumentation av finlandssvensk emigration.

Glada miner på öppningen: Markus Österlund, Folktinget, Leif Jakobsson, Kulturfonden, Emina Arnautovic, intergrationskonsult, Kjell Herberts, Åbo Akademi, Magnus Enlund, projektledare för Migrationsinstitutet/Centret för Svenskfinland, Michael Djupsjöbacka, Kronoby kommundirektör, Ismo Söderling, chef för Migrationsinstitutet och Tom Hansén, rektor för Kronoby folkhögskola.

” *Vad vi känner för varandra är otroligt. Historien vägleder oss. Kan vi vår historia, kan vi också lära oss framtidens krav.*

KONTAKTER OCH KAPITAL. En annan aspekt som sällan har lyfts fram är vad finlandssvenskarnas migration har gett oss i form av kontakter, kapital och innovationer som återflyttare har tagit med sig. Migrationsinstitutets svenska center intresserar sig forskningsmässigt för alla dimensioner av migration. Hit hör inflyttning, utflyttning och flyttning inom landet. Den gemensamma nämnaren i sammanhanget är den finlandssvenska aspekten.

– Invandringen till Finland och till Svenskfinland har ökat drastiskt under de senaste decennierna. Vi behöver mera kunskap om hur vi på bästa sätt kan integrera invandrare som kommer

hit. Och här har centret en viktig uppgift, säger Magnus Enlund, projektledare på det nyöppnade centret.

I huvudsak handlar det om tre migrationsströmmar som är intressanta för centret: den transoceana till USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland, emigrationen till Sverige samt invandringen till Svenskfinland.

– Genom att vi har en invandring till Svenskfinland i dag borde vi ju rimligtvis ha en kollektiv erfarenhet av att flytta. Många har ju även återvandrat och förstår de utmaningar invandrare ställs inför, säger Kjell Herberts.

Att Migrationsinstitutets svenska center har sina lokaler i Kronoby folk-

högskola har egentligen en underbyggd motivering. Emigrationen till Nordamerika och Sverige har länge varit en del av Österbotten. Vid folkhögskolan i Kronoby finns även en integrationslinje för nyfinländare.

Bland de första alstren som utkommer i Migrationsinstitutets svenska centers regi finns ett utbildningspaket som riktar sig till skolor runtom i Svenskfinland. På Migrationsinstitutets svenska center i Kronoby kommer man bedriva, förutom forskning, också utställnings-, konferens- och arkivverksamhet. ♦

Pris- och medaljregn under SFV:s vårfest

Text & Foto Rabbe Sandelin

SFV:s pris och medaljer delades åter traditionsenligt ut under SFV:s vår- och utdelningsfest i SFV-huset G18 i slutet av mars.

SFV: största pris är Kulturpriset som utdelas ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, instiftad år 1965 av kommerserådet Ane Gyllenberg. Priset ges enligt statuten ”för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma”. Prisets storlek är femton-tusen euro. Kulturpriset år 2015 gick till **Folke Gräsbeck**.

Folke Gräsbeck vann som 17-åring I pris i Maj Lind-tävlingen, i slutskedet av studierna för Tarmo Huovinen vid Åbo konservatorium. Han har framfört 399 av Jean Sibelius cirka 600 kompositioner, av dem 90 som uruppföranden. Han är en av huvudartisterna i The Sibelius Edition, en internationell skivserie omfattande 68 cd-skivor. Hans 24 skivor i denna serie spelades in under en intensiv period 1996–2010, där bland annat pianokvintetten av American Record Guide fick epitetet ”Den bästa inspelningen”. Han har utnämnts till ”Artist of the Year 1999” av the UK Sibelius Society. Han tilldelades år 2009 förtjänstkorset av Finlands Lejonorden, och år 2014 fick han Sibelius-medaljen.

Folke Gräsbeck är också med stort engagemang konstnärlig ledare för den sympatiska, småskaliga festivalen *Sibelius-dagarna* i Korpo. Han har ställt sina pedagogiska kunskaper till förfogande vid många av Martin Wegelius-institutets sommarkurser.

FOLKBILDNINGSPRISET instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm. Prissumman är tiotusen euro.

Kulturpriset: Folke Gräsbeck, Christoffer Grönholms pris: Paula Rossi, Folkbildningspriset: Eivor Sommardahl.

Folkbildningspriset 2015 gick till **Eivor Sommardahl**, som arbetat som språkvårdare vid Institutet för de inhemska språken i över trettio år. Hennes djupa och helhjärtade engagemang för svenskan i Finland har sträckt sig långt utöver det som hör till tjänsten. Hon har inriktat sig på språkstimulerande projekt i de svenska skolorna i hela Finland och på myndigheternas språkbruk.

Av de mest betydande projekten kan nämnas bl.a. Språkrum och föredrags-turnén ”Läsglädje – varför och hur?” samt hennes engagemang för ett klarare och begripligare språk i myndigheternas texter.

CHRISTOFFER GRÖNHOLMS PRIS instiftades av SFV:s styrelse 2012, och bör enligt statuerna delas ut som ett kulturpris till en lärare som undervisar svenska i en finskspråkig läroinrättning. Prissumman är tiotusen euro.

Christoffer Grönholms pris år 2015

gick Paula Rossi som aktivt arbetar för att visa på de starka banden över språkgränsen och mellan den finska och svenska kulturen. Hennes sakkunnighet övertygar alla lyssnare och hennes brinnande intresse smittar av sig på åhörarna. **Paula Rossi** har utbildat blivande svensklärare vid Uleåborgs universitet och varit handledare för över trehundra pro gradu-avhandlingar som behandlat svenskundervisningen i Finland. Hon medverkar i många olika projekt, av vilka kan nämnas *Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland* och *Kulturell och språklig identitet hos gårdagens och dagens svenskspråkiga Uleåborgare*.

FOLKBILDNINGSMEDALJEN. SFV:s Folkbildningsmedalj delas ut sedan SFV:s 80-årsjubileum år 1962, och skall enligt statuten tillfalla ”en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska”. Till medaljen hör en prissumma på 2500 euro.

Musikinslag: Annemarie Åström, violin och Sonja Fräki, flygel.

Den första Folkbildningsmedaljen gick till konstnär **Håkan Ahlnäs**, Nykareby.

Håkan Ahlnäs är bildkonstnär och har hållit konstutställningar i Nykarleby, Vasa, Helsingfors, Stockholm och St. Petersburg. Han är också verksam som författare, och som kulturbyggare på många områden. Håkan Ahlnäs är en folkbildningsaktivist och kulturarbetare vars engagemang och genompositiva attityd är en stor tillgång i den region där han är verksam.

SFV gav i år en Folkbildningsmedalj till seniordansledare och utbildare **Kate Björkman** från Helsingfors.

Kate Björkman har varit en drivande kraft bakom seniordansen i Finland och arbetat med att sprida den som motionsform i Svenskfinland. Hon har hållit kurser, samt informerat och inspirerat andra ledare att starta seniordansgrupper. Björkman har efter flera kurser i Tyskland översatt internationella danser till svenska, och inom Seniordans-

förbundet utarbetat ett utbildningsprogram, som hon även presenterat på finska. Björkman leder fortfarande en aktiv seniordansgrupp i Helsingfors.

Den tredje Folkbildningsmedaljen år 2015 gick till museitjänstemannen och guiden **Jarmo Kujala**, St: Karins.

Jarmo Kujala är en eldsjäl inom den åboländska kulturmiljön och har bland annat arbetat för Sagalunds museistiftelse med Sagalunds arkiv och bibliotek i Kimito, och som huvudguide vid Sagalunds museum i över tjugo år. Kujala är även engagerad i teater- och musiklivet på Kimitoön, och har både uppträtt i, och regisserat amatörteater.

Den sista Folkbildningsmedaljen år 2015 gick till bibliotekarie Lisbet Ruth, Esbo.

Lisbet Ruth har haft flera uppdrag inom bibliotekssektorn, där hon verkat aktivt för ett levande nordiskt samarbete och fört fram finlandssvensk litteratur i nordiska sammanhang. Lisbet Ruth har dessutom haft en viktig roll i att moder-

nisera bibliotek och har exempelvis deltagit i byggandet av ett virtuellt, nordiskt bibliotek. Hon har även lett arbetet med att sammanställa SFV:s boksamling till ett ändamålsenligt bibliotek.

HAGFORSMEDALJEN. SFV:s Hagforsmedalj delades första gången ut på SFV:s 100-årsjubileum år 1982. Enligt statuten ges medaljen ”som erkänsla för förtjänstfull gärning till förmån för den svenska kulturen och det svenska språket i Finland”. Även till den medaljen hör en prissumma på 2500 euro.

Den första Hagforsmedaljen gick till läkare **Jouko Arranto** från Uleåborg.

Jouko Arranto har länge arbetat för den svenska kulturen i Uleåborg, bland annat som mångårig ordförande för Svenska privatskolan i Uleåborg och för Svenska kulturens vänner i Uleåborg. Arranto har också varit en av de drivande krafterna bakom den svenskspråkiga barnträdgårdens och skolans utveckling.

Henrik Wikström, flygel, Fred Negendanck och Riko Eklundh, sång.

Hagforsmedaljörerna Maria Österlund, Björn Sundell och Tom Gullberg. Jouko Arranto och Kaj Palenius kunde inte närvara vid utdelningen.

Folkbildningsmedaljen: Lisbet Ruth, Jarmo Kujala, Kate Björkman och Håkan Ahlnäs.

Hagforsmedaljen gick också till akademilektor och historiker **Tom Gullberg**, Vasa.

Tom Gullberg har på olika sätt arbetat för svenskan i Finland och innehar för tillfället tjänsten som lärarutbildare vid Åbo Akademi. Han har tidigare varit rektor för specialiseringslinjen vid Gymnasiet Svenska Normallyceum i Helsingfors. Gullberg är läromedelsförfattare och sakkunnig i frågor som gäller nationella och regionala identiteter, och i tillägg kolumnist, och aktiv inom den finlandssvenska förenings- och organisationsvärlden.

Hagforsmedaljen tilldelades lektor och forskare **Kaj Palenius**, Jakobstad.

Kaj Palenius har ägnat sitt yrkesverkssamma liv åt arbete för den svenskspråkiga barnträdgårdsläro- och utbildningsutbildningen. Han har axlat olika roller allt efter utbildningens föränderliga behov; lektor, tillförordnad rektor, utbildningsledare och lokal chef. Trots att forskning per definition inte ingår i hans tjänstebeskrivning, har han varit medförfattare till ett flertal artiklar.

SFV:s Hagforsmedalj tilldelades utredningsansvarig **Björn Sundell**, Helsingfors.

Björn Sundell är sedan 2009 utredningsansvarig vid tankesmedjan Magma. Före det verkade han länge som ledarskribent och ekonomijourna-

list vid Hufvudstadsbladet. Sundell har bakgrund i näringslivet och har arbetat för bland annat Näringslivets Delegation EVA, Wärtsilä och Tv-nytt.

Och den sista Hagforsmedaljen år 2015 tilldelades universitetslärare, docent **Maria Österlund**, Åbo.

Maria Österlund forskar och undervisar i litteraturvetenskap vid Åbo Akademi och föreläser flitigt runtom i Norden. Hon är särskilt engagerad i den finlandssvenska barnlitteraturen, och sprider kunskap om den både bland sakkunniga och bland den breda allmänheten. Österlund är även sedan 1990-talet barnbokskritiker vid Hufvudstadsbladet, och skriver också annan litteraturkritik.

SVENSKLÄRARSTIPENDIERN. SFV har sedan år 2003 tillsammans med Svensklärarna i Finland r.f. delat ut stipendier till svensklärare i de finskspråkiga med ett stipendium på 5000 euro var. Stipendiemottagarna var:

Katri Granö, vid Turun ammatti-instituutti, **Kim Lindblad** vid Humanistinen ammattikorkeakoulu, **Joanna Ovaska**, som arbetar i Etu-Töölön lukio, **Marko Paasonen**, vid Kulosaaren yhteiskoulu. **Sirpa Sipola**, vid enheten för språktjänst vid Vasa universitet.

SFV:S VISTELSESTIPENDIER.

Bejarholmen i Barösund, Ingå.

Lärarstipendiet för perioden 15 maj till 14 juli tilldelades i år **Katri Vepsä**, rektor vid Västra Nylands folkhögskola i Karis.

Barnträdgårdslärarstipendiet för perioden 16 juli till 15 september tilldelas i år **Mikaela Lemström**, barnträdgårdslärare vid Svenska förskolan i Sjundeå kommun.

Lillholmen i Västanfjärd, Kimitoön.

I år gavs kulturarbetarstipendiet för perioden 15 maj till 14 juli till **Hellen Willberg**, skådespelare vid Svenska Teatern.

Bibliotekariestipendiet för perioden 16 juli till 15 september tilldelades **Siv Österman**, bibliotekarie vid Yrkeshögskolan Novia i Åbo. ♦

Text *Benita Ahlnäs*

BIRGITTA BOUCHT

fick Tollanderska priset

– Kanske andra än jag bär med sig minnen av döda släktingar och personer som inspirerat oss under årens lopp.

Det föll på Birgitta Bouchts lott att hålla tacktalet på samtliga pristagares vägnar på festsupén efter Svenska Litteratursällskapets högtidliga prisutdelning.

Nämnda citat går med all säkerhet till hävderna i synnerhet efter att huvudpristagaren illustrerade detta med att hålla upp sin festkjol och visa på snörkängorna som för 100 år sedan hade tillhört hennes faster **Hildur Pihlström**. Samma faster finns även beskriven i Birgitta Bouchts memoarbok *Förklädd och naken* som utkom i fjol.

Till kriterierna för det Tollanderska priset hör att man under föregående år ska ha gett ut ett skönlitterärt verk. I tacktalet hänvisade huvudpristagaren även till två andra viktiga personer; rektorn **Greta Langenskjöld** och modersmålsläraren **Ebba Selenius** i hennes forna läroanstalt Laurellska skolan inrymd i samma lokaliteter där Svenska litteratursällskapet numera finns.

Supén hade föregåtts av Svenska litteratursällskapets prisutdelning i samband med årshögtiden den 5 februari i Helsingfors universitets solennitetssal. Över tio författare prisbelönades. Fyra författarstipendier utdelades. Histo-

FOTO: BENITA AHLNÄS

Birgitta "Bitte" Boucht med faster Hildur Pihlströms över hundraåriga snörkängor som hon bar på Svenska litteratursällskapets prisutdelning 5.2.2015, då hon tog emot Tollanderska priset med medalj.

”

Skriva kommer jag att göra så länge jag lever. Jag arbetar på en roman, men också en lättläst bok för gamla människor.

riska föreningen och Föreningen Brage uppmärksammades också med ekonomiska bidrag.

Knappt två månader efter festligheterna har vi stämt möte med Birgitta Boucht. Hon visar på faster Hildur Pihlströms snörkängor i mjukaste, mjuka skinn och festdräkten i duchesse.

Tollanderska priset ser Birgitta Boucht som kronan på sitt fyrtioåriga

FOTO: CHARLOTTA BOUCHT

Karl Emil Tollanders pris om 40 000 euro och den Tollanderska medaljen tillfaller författaren Birgitta Boucht. Memoarboken Förklädd och naken. Självsporträtt. Själsfränder. Skrift är skriven av en viktig påverkare inom den finlandssvenska litteraturen. Birgitta Bouchts debut med Carita Nyström Denna värld är vår! Handbok i systemskap kom att bli banbrytande för sjuttioårsfeminismen. Där ingick också Bouchts diktsamling med den uppfordrande titeln Tala om vad du vet. På den vägen är det. Författarskapet omfattar romaner, lyrik, skrivhandbok, hörspel, brevväxlingar, lättläst prosa, barnböcker och antologier. Därtill är inspiratören och debattören Boucht en oförtröttlig kraftkälla i Svenskfinlands offentliga samtal, vilket inte minst den dynamiska memoarboken vittnar om.

Ur Svenska litteratursällskapets prismotivering

– Livet är fullt av överraskningar, säger hon.

Inför själva prisutdelningen inföll sig en viss nervositet, erkänner Boucht. Det gällde att fila på tacktalet som hon skulle hålla vid supén på samtliga pristagares vägnar. Samtidigt funderade hon på klädseln. Hon var glad över att hon inte hade gett bort fasters snörkängor i samband med den stora rafistuleringen inför flyttningen förra året, till en betydligt mindre lägenhet i Majblomman än den hon hade haft vid Mechelingatan.

I god tid infann hon sig med de andra pristagarna till Helsingfors universitets solennitetssal där sittordningen i förväg var bestämd. Hon anvisades en plats bredvid professor emeritus **Fabian Dahlström**, prisbelönad för sin forskning i Finlands och Sveriges gemensamma musikhistoria. Festen inleddes med Svenska litteratursällskapets fanfar framförd av **Markus Fagerudd** och hälsningstal av sällskapets ordförande, professor Fred Karlsson. Pristagarna kallades fram i tur och ordning under tilltagande spänning både hos dem och hos publiken. Program med prismotiveringar fanns för utdelning vid ingången till solennitetssalen. Men alla hade inte försett sig med dem.

Pristagarna satt längst framme, och blev synliggjorda för publiken först då de kallades upp. Sist i raden var Birgitta Boucht som tilldelades det förnämligaste priset. Efter det följde långa och ljudliga ovationer till de prisbelönade. Stämningen var intensiv där pristagarna avtecknade sig mot en fond av videokonst och ljud skapad av **Paula Lehtonen** och **Jenni Pystynen**. Innan festföredraget av orkesterdirigenten **Susanna Mälkki** framförde barytonen **Robert Näse** till ackompanjemang av **Milla von Weissenberg** två sånger av **Jean Sibelius** till text av **Johan Ludvig Runeberg**. Avslutningen var som sig bör Vårt Land.

Birgitta Boucht beskriver festen och supén som en samstämd och oförglömlig helhet. Timmen var sen när hennes tacktal inföll.

– Jag hade förberett mig genom att läsa **Bo Finnes Donatorernas bok** om bankdirektören **Karl Emil Tollander** och hans hustru som också i efterföljande generationer har donerat till kulturen. Jag märkte att donatorer och kulturarbetare har en gemensam strävan: att ge sitt bidrag till framtiden. Några ger pengar, andra ger sina ord.

Birgitta Boucht sammanfattar med att säga att det var som en lång dags färd mot natt.

”

Jag märkte att donatorer och kulturarbetare har en gemensam strävan: att ge sitt bidrag till framtiden. Några ger pengar, andra ger sina ord.

– Sällan kommer jag numera hem på natten senare än Hufvudstadsbladet. Men så var det. Och där kunde jag läsa om prisutdelningen och förstå vad jag varit med om.

Och vad händer närmast, frågar en vetgirig reporter? Svaret blir att livet fortsätter i skrivandets tecken.

– Skriva kommer jag att göra så länge jag lever. Jag arbetar på en roman, men också en lättläst bok för gamla människor.

Men hur det ska bli med den utlovade kärleksromanen om Birgitta Bouchts mor gavs det inget svar på. ♦

Mångprofessionella verkstäder

flyttar till Folkhälsan

Text Stefan Andersson ✎ Foto Ann-Britt Prada

Sedan år 1998 har Svenska folkskolans vänner upprätthållit arbetsverkstäder för unga och arbetssökande i Helsingfors, Vasa och delvis i Åboland. Efter 17 år av samarbete överläts verkstäderna nu till en ny värd som bygger vidare på det framgångsrika konceptet.

Rymdmonster i Helsingfors. Så utannonserades en utställning om rymdvarer som praktikanterna på Svenska produktionsskolan hade tillverkat vintern 1997 med anledning av en filmpremiär. Sveps, som arbetsverkstaden senare döpts till, hade grundats inom Helsingfors stad redan i april 1996 som ett samarbete mellan kommunerna i huvudstadsregionen. SFV deltog också i finansieringen. Konceptet kom från Danmark och syftet var att ge ungdomar i åldern 18-24 år erfarenhet av arbetslivet och möjlighet att bekanta sig med olika branscher genom praktiskt arbete. Initiativtagare var **Carita Lundin**.

SFV TAR ÖVER VÄRDSKAPET. Från början av år 1998 tog SFV-ägda Svenska studiecetralen över Svenska produktionsskolan för att möjliggöra en flexibel och mångsidigare verksamhet. Avtal gjordes med Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda om en grundfinansiering och bidrag för olika projekt söktes och erhöles från stat, EU och fonder. Verksamheten växte snabbt och verkstaden flyttade till Simonsgatan 8 mitt i Helsingfors. I början av 2000-talet växte verksamheten ytterligare och förhoppningarna var höga. Man

grundande t.o.m. ett aktiebolag, Sveps ab, för att sälja webb- och datatjänster. Men det visade sig ganska snabbt att tillräckligt många inte var beredda att betala för Sveps tjänster så bolaget såldes så småningom.

VERKSTAD I ÖSTERBOTTEN. Redan år 1997 hade Sveps uttalade planer på att växa och breda ut sig till hela Svenskfinland. Följaktligen inleddes år 1999 planeringen av en motsvarande arbetsverkstad för svenska Österbotten. Det första arbetsnamnet var "Svöps" men projektet döptes, klokt nog, till Resurscentret Föregångarna och startade som ett planerings- och försöksprojekt inom Svenska studiecetralen i februari 2000. Arbetsverkstaden körde i gång på allvar från och med 2001. En del av verksamheten inom RF kallades Ung Resurs. Samarbetsparterna och finan-

siärerna uppskattade verksamheten i Föregångarna och verksamheten växte stadigt. Till skillnad från Sveps kunde också äldre personer söka hjälp hos Föregångarna.

ÄVEN ÅBOLAND. SFV medverkade också till att Åboland fick en egen verkstad, Åbo-kringlan, som inriktade sig på handikappade och socialt utslagna personer. För denna verkstad grundades en förening som ansvarade för verksamheten. Föreningen gick tyvärr i konkurs och verksamheten övertogs i slutet av 2000-talet av Kårkulla samkommun.

PROFESSIONELL VERKSAMHET. Arbetsverkstäderna söker upp och hjälper arbetslösa att försöka hitta jobb men hjälper också unga som hamnat utanför utbildningssystemet och arbetsmarknaden att hitta en ny start i livet. Svenska produktionsskolan och Föregångarna utvecklade under åren samarbetet med kommuner och skolor på sitt område, med Arbetskraftsbyråerna, Undervisningsministeriet, TE-centralerna och numera Regionförvaltningsverken som stod för merparten av finansieringen. Dessutom skapades ett s.k. ULA-samarbetsnätverk för alla arbetsverkstäder i Svenskfinland. Numera dominerar den uppsökande

Föregångarnas personal i Vasa. Uppre: Jonas Ehrman, Daniel Åkermark, Cecilia Nordman, Annika Paananen, Rainer Lytz, Tiina Puharinen-Finne
Nere: Joakim Westeråker, Angelica Löfqvist, Christel Quillin, Johanna Mickos, Niclas Risku

verksamheten och samarbetet med myndigheterna för att uppfylla den s.k. ungdomsgarantin. Och år 2014 inleddes ett forskningsprojekt där **Matilda Wrede-Jäntti** undersöker hur de gått för de ungdomar som fått hjälp av verkstäderna. Projekten blev fler och personalen har nu vuxit till 22 anställda på båda verkstäderna.

NYA SAMARBETSFORMER. Trots att verksamheten i Sveps och RF har gett mycket positiv publicitet för Svenska folkskolans vänner, insåg SFV så småningom att verkstadsverksamheten börjar bli för stor för föreningens administrativa resurser. Dessutom är SFV:s främsta uppgift att stöda bildnings- och kultursträvanden – inte att upprätthålla dem. De första förhandlingarna för att överläta verkstäderna till en ny värd för-

des redan i mitten av 2000-talet. Hösten 2014 blev det klart att verkstadsverksamheten inklusive personal övertas i sin helhet av Folkhälsan utbildning ab. Den officiella överföringsdagen blir den 1.8.2015 då SFV efter 17 år ger stafett-pinnen vidare.

VD för Folkhälsan utbildning ab, **Anna Bertills** uppger att Folkhälsan kommer att fortsätta att utveckla verkstäderna och att man kommer att utnyttja alla de synergieffekter som kontakten till Folkhälsans andra enheter möjliggör. Fyra enheter som berör unga, utbildning, generationsöverskridande, hälsa och arbetsmarknad förenas nu under Folkhälsan Utbildning Ab och det finns en klar uttalad vilja att strategiskt bygga vidare på arbetsverkstädernas klara roll och nationella betydelse. ♦

Cara Feodoroff, Karl Lindholm, Jenna Hukkunen och Max Willamo säger att tutorutbildningen gett viktiga färdigheter.

Text & foto Catharina Walldén, praktikant på DUA

Tutorutbildning

med De Ungas Akademi

SFV:s kompetenscenter för ungdom, De Ungas Akademi, erbjuder bl.a. ledarskapsutbildning för elever på andra stadiet. De kommer att fungera som tutorer under sitt andra läsår. Utbildningen ska ge eleverna redskap i ledarskap, gruppdynamik och bemötande av nya studerande.

De Ungas Akademis utbildning i tutorskap är ett led i att förbereda de nya tutorerna inför sin kommande uppgift. Att vara tutor innebär att vara vänelev på det andra stadiet och handleda de nya studerandena och hjälpa dem att komma till rätta i sin nya skola. **Cara Feodoroff, Carl Lindholm, Max Willamo** och **Jenna Hukkunen** har alla fungerat som tutorer i Grankulla Gymnasium under årets gång, och deltog i DUA:s tutorutbildning föregående läsår. De är alla överrens om att tutorutbildningen var en positiv upplevelse som gav nödvändiga redskap för uppgiften.

– Det har varit roligt, man har lärt känna alla andra tutorer otroligt bra. Vi kom varandra nära på utbildningen, berättar Lindholm om erfarenheten av att vara tutor.

– Vi lärde känna ettorna, men även varandra. Tidigare hade vi olika umgängeskretsar, men vi lärde känna varandra och blev en grupp, säger Feodoroff.

Tutorhandledaren **Malin Teir** berättar att de som sökte till tutorer för det här året speciellt lyfte fram att de ville bli tutorer för att de tidigare tutorerna som grupp verkade ha en så fin sammanhållning:

– De blev förvånade när de fick veta att de inte kände varandra sedan tidigare. Tutorerna har blivit ett eget gäng, de hänger ofta med varandra.

– Vi sammansvetsades av alla arbeten och uppgifter. Utbildningen var en bra start på att bli tutor, menar Willamo.

Lindholm berättar att de under tutorutbildningen lärde känna varandra bättre, men att man framför allt lärde känna sig själv. Andra praktiska saker som tutorerna lärde sig var att vara öppen, vara sig själv och att våga bjuda på sig själv.

– Främst lärde vi känna varandra genom lekarna i tutorutbildningen. Sedan märkte vi att de var till nytta och valde att använda oss av dem även med de nya ettorna, säger Feodoroff och får medhåll av de andra.

Hukkunen berättar att utbildningen hade ett bra upplägg och utgjorde ett bra startpaket inför tutoruppgiften. Enligt tutorerna att det är svårt att nämna något negativt angående utbildningen och de hade inte förväntat sig att utbildningen skulle vara så bra och givande, men att fler konkreta tips angående vad man kan göra med ettorna och hur man organiserar olika evenemang skulle ha kunnat vara till nytta.

– Utbildningen överträffade helt klart mina förväntningar, säger Lindholm.

Tutorerna är alla överrens om att det största och viktigaste arbetet sker i början av tutorskapet, men att det ändå är viktigt att tutorerna finns tillgängliga under hela året. Trots att tutorerna jobbat hårt och ordnat program även på fritiden

tycker de inte att det känts som ett regelrätt jobb att vara tutor. De anser att deras viktigaste uppgift var att lära känna ettorna bättre, att vara med dem och visa att de finns där för dem. Tutorhandledaren **Antonia Lindqvist** säger att detta även är något som ettorna lyft fram. Genom tutorerna har det varit lätt för dem att gå fram till tvåorna och våga fråga.

– Det är kanske det som är vår allra viktigaste uppgift och också det som vi lyckades allra bäst med, konstaterar Lindholm. ♦

DUA-tutorerna

♦ DUA:s utbildningar för tutorer och vänelever fokuserar på gruppdynamik, ledarskap och konflikthantering

♦ Ledarskapsutbildningar för tutorer på andra stadiet hölls på Axxells enhet i Karis, Ekenäs gymnasium, Gymnasiet svenska normallyceum, Karis Billnäs gymnasium, Karleby svenska gymnasium, Gymnasiet Grankulla samskola, Tölö specialiseringsgymnasium, Vasa Yrkesinstitut och Virkby gymnasium.

♦ Ledarskapsutbildningar för vänelever i grundskolan hölls för Högstadieskolan Lönan, Högstadiet svenska normallyceum, Hagelstamska högstadiet, Källhagens skola och Hoplaxskolan. Utbildningarna ger redskap i ledarskap, gruppdynamik och bemötande.

♦ Läs mer på www.deungasakademi.fi

Dominicus Björkstam säger att det var ärligare att rita en modern byggnad som inte försöker efterapa de existerande husen på området. "Kopplingen till det gamla sker i stället med material- och färgvalen på fasadytorna."

Frisk skolluft

KOSTAR INTE MER

Text Camilla Granbacka *✓* Foto Rabbe Sandelin

Man kan bygga miljömedvetet utan att det kostar mer. Vi sparade över hundratusen euro genom att lämna bort den mekaniska luftventilationen, säger arkitekt Dominicus Björkstam som planerat Steinerskolan Mikaelskolans nybygge i Ekenäs.

Den moderna rödgrå träbyggnaden som inhyser omkring 70 ungdomar är placerad i en skyddad herrgårdsmiljö med 1700-tals byggnader. Arkitekten **Dominicus Björkstam** har ända sedan början av sin bana varit fokuserad på ekologiskt byggande och på gammal byggnadsteknik.

– Jag vill använda naturliga material, skapa ett sunt inomhusklimat och

försöka få en byggnad att fungera så mycket som möjligt utan yttre hjälp.

Trämateriale är återkommande i byggnaden, isoleringen är gjord med ekologisk ullfodring och golvet täcks av mjuk linoleummatta som lätt släpper igenom jordvärmens som strömmar upp genom golvet. Klassrummen har fönster som går ända ned till golvet. Det öppnar upp rummet på ett helt annat sätt och man får in naturen. Sneddade fönster finns genomgående i byggnaden.

Likaså inomhusväggarna är ofta rundade, för att undvika rätlinjighet. Detta för att föra fram en känsla av naturens formspråk.

– Waldorfpedagogikens grundare Rudolf Steiner hade förkärlek för biomorfa och organiska former och ville undvika hörn och kanter. Han ville få in kristallformer från naturen i arkitekturen. Det bryter ljuset och energierna i byggnaden på ett annat sätt.

Skolaulan fungerar som samlingsplats. Kaminen används flitigt under vintern.

Björkstam menar att det inte är dyrare att använda sig av sneddade fönster.

– I dag finns få fönster på lager och allt görs enligt mått ändå.

Förutom ljus har färgerna också en stor betydelse i byggnaden. Väggar är laserade i mjuka pastelltoner. Inom waldorfpedagogiken använder man olika färger i olika klassrum med tanke på barnets utveckling och behov i olika åldrar. Eftersom detta är ett högstadium går färgerna mest i blått, vilket har en lugnande verkan.

– Färgerna är inte definitiva, utan ger möjlighet att hitta mönster i laseringen och upplevelsen varierar utgående från den person som betraktar det hela. Då blir väggen levande och alltid ny för betraktaren.

NATURLIG VENTILATION FRÅN KÄLLAREN. Ventilationen bryter från normen. Här finns inga dyra maskinella fläktsystem, utan luften byts ut på gammalt sätt enligt förstärkt självdrag. Luften går in till byggnaden via en liten kioskbyggnad på utsidan. Tre meter under jorden går ett rör som sakta lutar uppåt och kommer in i ena hörnet av källaren. I den stora källaren förvärms luften innan den kommer upp i enskilda rör till de olika klassrummen.

– Allt pollen och skräp som annars skulle hamna att filtreras med filter städas så att säga bort på vägen in i klassrummen. Man spolrar källargolvet regelbundet med vatten för att hålla det rent från pollen.

Det gäller att ha snabba dörröppningar så att inte riktningen av luften

Ventilationen sker inte med elmotorer, utan med de här vinddrivna utsugsventilerna.

” *Man måste helt enkelt utrusta sig med yllesockor om det blåser mycket ute.*

missleds, eftersom det i varje utrymme finns en in- och utkanal för luften. Det finns därför dörrpumpar på varje dörr för att de ska hållas fast.

– Detta är ett gammalt och etablerat sätt att värma upp byggnader och få luften att cirkulera. De flesta av de äldsta husen i Helsingfors har haft detta uppvärmningssystem.

Dominicus Björkstam har inget entydigt svar på varför vi gett upp detta system i offentliga byggnader i dag. Finns det risker med systemet?

– Ingenting egentligen. Men människan är fascinerad av teknik och vill kunna kontrollera allt så långt det går. En naturlig ventilation är inte lika lätt att kontrollera. Men man måste helt enkelt utrusta sig med yllesockor om det blåser mycket ute.

En annan bidragande orsak till den goda inomhusluften i skolan är en stor vedspis i den luftiga aulan. Ugnen används dagligen och gör att luften cir-

kulerar och inte är så torr inomhus. Samtidigt ger elden som syns via den stora glasluckan en hemtrevlig och lugnande verkan för elever och lärare. ♦

Pisa är inte alltings mått

Förlåt en gammal elev, som aldrig trivdes i skolan och ända sedan dess är misstänksam mot teorier om hur kunskap kan mätas. Men har det inte gått hysteri i begreppet Pisa?

Lärare och skolbyråkrater studerar OECD:s internationella Pisaundersökningar under lupp. Varje nationell framryckning eller backlash analyseras in i minsta detalj. Att Finland för det mesta klarat sig bra i prestationskampen, medan Sveriges placering närmar sig rena katastrofen, har tutats ut i alla tänkbara sammanhang. Som om Pisa vore alltings mått.

Det mesta handlar om kunskap i teknik och matematik, som förvisso är en central del av ett hyperteknologiskt samhälle som vårt. Men det finns också andra värden i livet, där ett numera nästan bortglömt ord som humanism rimligtvis borde få en renässans i en skola med bildning som grundbult.

Jag har länge skakat på huvudet åt Pisaresonemanget. Därför var det en glädje att nyligen läsa två renommerade akademikers debattartikel i Dagens Nyheter med rubriken ”Pisa-anpassad skola urholkar självständighet och tolerans”. **Sten Widmalm** och **Sverker Gustavsson**, professorer i statsvetenskap vid Uppsala universitet, riktar ett hårt angrepp mot hela fundamentet för Pisa och Sveriges riksdags beslut att utöka undervisningen i matematik i årskurs 7-9. Fixeringen vid matematiska och naturvetenskapliga färdigheter blir i forskarnas perspektiv ett hot mot demokratin, eftersom ”eleverna hämmas i sin intellektuella utveckling och frigörelse”.

Ingenstans talas i undersökningarna om värdet av tolerans, av fördjupad kunskap i många ämnen, av självständigt tänkande. Eleverna styrs mot en förenklad livssyn, där målet hela tiden är inriktat på ekonomisk tillväxt. Vad har mjuka ämnen som humaniora och samhällsvetenskap för plats i den här ekvationen?

Ytterst handlar det om alla nivåer inom undervisningssystemet. Det fanns en tid då universitetet var en frihetens arena, där studenter uppmuntrades att tänka i nya banor, att skapa sig en så bred allmänbildning som möjligt. I dag talas nästan enbart om resultat, om att staten och andra finansärer ska få valuta för pengarna. Att sprida kunskap är inte längre huvudmålet, utan att så snabbt som möjligt utbilda magistrar och doktorer som slussas ut på arbetsmarknaden. Det säger sig självt att humanister och statsvetare inte står högt i kurs, något som förstärks av den enögda fixeringen vid mätningar av Pisas slag.

Eller som Sten Widmalm och Sverker Gustavsson uttrycker det: ”Det går inte att skapa en formel för hur vi med sammanfattande mått ska styra ett helt skolsystem”.

Lika lite kan man formalisera individer. Pisa kan faktiskt ses som ett förtryck av alla som vågar vara sig själva. Alla barn och ungdomar är inte matematiker eller tekniker, alla ser inte materiellt överflöd som tillvarons mening.

Skolan borde återupprättas som en kulturinstitution.

Det vore verkligen på tiden att lyfta fram ämnen som modersmål, historia och psykologi. För att inte tala om det fantastiska kulturspråket tyska: vilken rikedom att läsa Nobeldiktarna **Thomas Mann** och **Nelly Sachs** i original!

Det är ämnen som trots allt skänker mina eländiga skolår ett försonande skimmer. Så växte en världsbild fram under vandringen längs den självlärdes väg, fjärran från Pisa.

Gustaf Widén

ÄR JOURNALIST OCH FÖRFATTARE
SAMT MEDLEM AV SFV:S STYRELSE.

Text Heidi Barman-Geust

Foto Västra Nylands landskapsmuseum

Projektbaserat lärande i

HISTORISK SKOLMILJÖ

På Yrkehögskolan Novias campus i Ekenäs utbildas idag agrologer, byggnadsingenjörer, byggmästare, hortonomer, tradenomer (informationsbehandling), miljöplanerare och skogsbruksingenjörer. Novia Raseborg har även en engelskspråkig utbildning till miljöplanerare (Sustainable Coastal Management) samt en högre YH utbildning inom naturresursförvaltning (Natural Resource Management).

FOTOGRAF: JENNY ALANKO

Hortonomstuderande gör en inventering av seminarieparken. **Nedre bilden:** Seminarieparken fylls av scillor på våren. I bakgrunden syns Ekenäs Kungsladugårds rappade karaktärsbyggnad från 1600-talet.

Yrkehögskolan Novia är rätt så ny med sina sju år sedan sammanslagningen av Svenska yrkehögskolan och Yrkehögskolan Sydväst, men på campuset i Ekenäs har det bedrivits utbildning sedan år 1871, då Ekenäs seminarium grundades för att utbilda folkskollärarinnor. Det parkliknande seminarieområdet ligger på området för Ekenäs Kungsladugård, som uppfördes omkring år 1558 och fungerade som en avels- och modellgård som Gustav Wasa behövde för skötsel av länets ekonomi. På området finns två av Kungsladugårdens karaktärsbyggnader kvar. Den ena av byggnaderna är från 1600-talet och är Ekenäs äldsta icke-sakrala byggnad

och fungerar idag som en gästbostad för Pro Artibus utländska Artist in Residence-konstnärer. Den andra byggnaden är en två våningar hög träbyggnad från år 1786.

Kungsladugårdens område överläts till Ekenäs stad år 1837 och år 1871 grundades Ekenäs seminarium. Seminariebyggnaden stod färdig år 1872 och ritades av arkitekt Hampus Dahlström. Den dekorativa seminariebyggnaden representerar det första byggnadsskedet av folkskollärarseminarier. Flera av de gamla byggnaderna från seminarietiden finns kvar och skapar en fin kontrast till yrkehögskolans moderna huvudbyggnad från år 2004. I Kungsladugårdens träbyggnad som under seminarietiden användes som internat, huse-

FOTOGRAF: ISABELLA ALÉN

rar idag Yrkehögskolan Novias ekonomienhet, Västra Nylands vatten och miljö, Sydspetsens miljöhälsa och IT-företaget SydWeb. I seminariets gamla kosthåll åter Ekenäs gymnasium sin lunch och i skolföreståndarens bostad har studerandeföreningarna på campus utrymmen för fritidsaktiviteter.

LOFTET PIFFAS UPP, KAKELUGNARNA VÄCKS TILL LIV. Yrkehögskolan Novia satsar på projektbaserat lärande i undervisningen. Den historiska skolmiljön fungerar som inspirationskälla för flera projekt. Här pågår bl.a. ett Nordplus-finansierat nätverkssamarbete Sustainable Heritage tillsammans med Eesti Kunstiakadeemia och Uppsala universitets campus på Gotland. Målet

med samarbetet är att lära studerande hur man på bästa sätt kan bevara gamla sten- och träbyggnader och hur traditionella byggnads- och dekorationstekniker kan tillämpas i modernt byggande. Varje år hålls intensivkurser hos någon av högskolorna som ingår i nätverket.

I samband med att Yrkehögskolan Novia stått värd för intensivkurserna har nätverket bland annat tagit sig an att rädda ett loft samt att restaurera kakelugnar. I ett hörn av seminarieparken står ett gammalt loft som troligtvis flyttats till området i början av 1900-talet. Loftet har länge varit i rätt dåligt skick och använts främst som förråd. Projektet med att rädda loftet pågick under tre års tid och engagerade såväl studerande, lärare som specialister på

traditionella byggnadstekniker och byggmaterial. Byggstuderanden gjorde bygglovsritningar och handlingar, och valde tillsammans med skogsbruksingenjörsstuderande ut träd som sågades till plankor av en lokal såg. Därefter torkades plankorna och ytbehandlades med tjära. Taket spikades fast med handsmidda spikar och loftet målades med rödmylla som studerande själva hade kokat.

I seminariebyggnaden fanns ursprungligen 15 kakelugnar, varav 14 finns kvar idag. De flesta har tyvärr byggts om flera gånger och dessutom varit igenmurade sen 1960-talet då man installerade centralvärme i byggnaden. Under en intensivkurs plockades fyra av kakelugnarna ner för att muras upp igen av de blivande

Svenska skolan i Salo klarar sig

Text & Foto Lars Sjöblom

Salo svenska skola har klarat sig trots små resurser. Utmaningen är att hålla skolan levande och att få de lokala beslutsfattarna att se nyttan med en svenskspråkig skola

Den svenska skolan finns i samma lokaler som Meritalon koulu i centrala Salo. Där har den funnits sedan två år tillbaka, då den flyttades från Halikko till Salo. Flytten skedde när Salo stad fusionerades med grannkommunerna Halikko, Bjärnä, Kiikala, Kisko, Muurla, S:t Bertils, Suomensjärvi, Kuusjoki och Finby. Antalet elever i lågstadiet är 13.

– Vi har elever från Salo, Halikko och Bjärnä. De som bor i Finby går skola i Kimito. Det är bestämt utgående från avstånden, berättar **Tiina Pukkila**, vikarierande lärare för eleverna.

När eleverna klarat av lågstadiet fortsätter de i högstadiet i Åbo. Skolan är liten, men man ser ändå ett behov av att ha en svenskspråkig skola i Salo, trots att finskan är ett överväldigande majoritetsspråk i staden.

– Om den svenskspråkiga skolan inte fanns, skulle de vara tvungna att gå lågstadiet i Karis eller Åbo, vilket skulle leda till väldigt långa avstånd. För familjerna är det mycket viktigt med denna skola, säger rektor **Esa Pajulo**.

Skolan har en egen avdelning i skolbyggnaden. Alla elever från årskurs ett till sex delar samma klassrum. För Pukkila är det en utmaning med de stora åldersskillnaderna. Själv har hon tidigare undervisat fjärdeklassar och uppåt, så visst märker hon att det här är en annorlunda skola.

STÖD FRÅN SFV. År 2014 beviljade Svenska folkskolans vänner 2000 euro till skolan. Den största delen av bidraget har gått till att finansiera utflykter. Bl.a. har eleverna

År 2017 väntas elevantalet i Svenska skolan i Salo öka till sjutton.

fått göra utflykter till Åbo och Åland. De knappa resurserna har inte tidigare räckt till att finansiera egentliga klassresor.

– I Åbo besökte eleverna bland annat Åbo underrättelsers redaktion, där de fick pröva på hur man gör en tidning. När de var tillbaka i skolan började de göra en egen tidning för klassen, berättar Pajulo.

Eleverna har varit nöjda med utfärderna – speciellt resan till Åland var mycket uppskattad. Under våren är det aktuellt med en utfärd till Stafettkarnevalen, där skolan har tänkt delta med ett eget lag. Nära skolbyggnaden finns en gymnastiksal där man har övat för Stafettkarnevalen. Under våren fortsätter träningarna.

RELATIONEN TILL FINSKSPRÅKIGA ELEVER BRA. Sinsemellan kommunicerar eleverna på svenska. Umgänget med de finskspråkiga eleverna sker i första hand på rasterna, då de brukar spela fotboll tillsammans. Eleverna själva upplever inga stora svårigheter, utan relationerna med finskspråkiga eleverna är bra. Pukkila tror att det är bra att språkgrupperna möts, eftersom det leder till större förståelse. Dessutom får de finskspråkiga eleverna bekanta sig med det svenska språk

ket. En av eleverna i svenska skolan har finska som modersmål, och går på svenska skolan för att lära sig språket.

– Dock är vi inget språkbud, utan en skola med lagstadgad undervisning på svenska. Jag skulle personligen gärna se ett språkbud i Salo. Erfarenheterna från Åbo och Helsingfors har ju varit goda.

Under de senaste åren har media allt mer uppmärksammat att det finns en svenskspråkig skola i Salo. Olika tidningar har besökt skolan och Radio Vega gjorde på hösten ett reportage om verksamheten. Pukkila hoppas på att skolan ska visa på nyttan med att lära sig svenska.

– Engelska är ett språk som alla kan nuförtiden, så det är inte något märkvärdigt. Men om eleverna kan svenska har dom bättre möjligheter att skilja sig från mängden exempelvis när de söker efter sommarjobb, förklarar Pukkila.

SVÅRAST MED POLITISKA BESLUT. Den stora utmaningen är att få allmänheten att förstå vikten av en svenskspråkig skola. Särskilt hos de politiska beslutsfattarna i Salo är det viktigt att lobba för att man ska hålla kvar skolan i framtiden.

– Med tanke på att Salo marknadsför sig som en familje- och utbildningsvänlig stad borde svenska skolan ha en naturlig plats, säger Pajulo.

De dåliga utsikterna i stadens ekonomi påverkar förstås skolans inkomster. I samband med inbesparningarna har stadens anslag till skolan från stadens sida minskat avsevärt. Detta påverkar i första hand familjerna vars barn går i skolan, men man vågar ändå hoppas på att Salo även i framtiden kommer att ha en skola på svenska.

Ekenäs seminarium grundades år 1871 och byggnaden stod färdig år 1872. Nedre bilden: Seminariebyggnaden hade ursprungligen 15 kakelugnar, två i varje lektionssal.

byggnadsingenjörerna, byggmästarna, konservatorerna och byggnadsantikvarierna under ledning av lärare och murarmästare.

Restaureringen av både loftet och kakelugnarna dokumenterades och materialet finns tillgängligt på nätverket Sustainable Heritages webbplats i form av publikationer och fotografier.

FOTON: VÄSTRA NYLANDS LANDSKAPSMUSEUMS SAMLINGAR.

SEMINARIEPARKEN INVENTERAS OCH FÅR EN SKÖTSELPLAN. Seminarieparken är anlagd i slutet av 1800-talet och fungerade under seminarietiden både som förskönande av omgivningen men användes även i undervisningen för till exempel gymnastikövningar och trädgårdskurser. En del av parken utgjordes av en trädgård där det odlades bland annat kålväxter, rotfrukter, baljväxter och potatis. I trädgården fanns även fruktträd, vinbärs- och krusbärsbuskar. Skörden skulle täcka seminariets behov, och det som blev över såldes av trädgårdsmästaren på torget.

Idag används parken främst för rekreation och inspirerar hortonomstude-

rande till olika projekt. Studerande har gjort en inventering samt en skötsel- och utvecklingsplan för parken. I parken finns många ståtliga träd. Inventeringen visade att det i parken finns lärkträd, lind, lönn, ek, hästkastanj, alm och ask. Det finns även kvar många olika sorters prydnadsbuskar till exempel spirea, syren, snöbär-, schersmin- och berberisbuskar. På våren förvandlas parken till ett hav av vårblommor.

Under sommaren 2014 hölls en kurs i trädgårdsarkeologi i samarbete med Hangö sommaruni. Trädgårdsarkeologi är trädgårdshistorisk forskning där man med hjälp av fältundersökningar söker spår efter t.ex. odlingsytor, planteringar

och gångar. Under två veckors tid fick deltagarna lyssna på intressanta föreläsningar av svenska och finska experter inom arkeologi, trädgårdsnäring och trädgårdsarkeologi. För den praktiska undervisningen användes seminarieparken. Kursdeltagarna hittade med hjälp av georadaranalys spår av blomsterrabatter och sandgångar vid den före detta skolför-

ståndarbostaden. Fynden dokumenterades och analyserades i kombination med studier av gamla texter, kartor och bilder.

DET BÄSTA AV TVÅ VÄRLDAR. Studerande och personal trivs på det gamla seminarieområdet. Området lämpar sig utmärkt för campusets satsning på naturresursförvaltning, miljö, hållbart byggande, innovativ informationsbehandling, projektbaserad undervisning och personlig studiehandledning.

Campuset ligger i en kulturhistorisk och naturnära miljö där studerande får det bästa av två världar – den stora yrkeshögskolans breda utbud och den unika studiemiljön som en liten ort kan erbjuda. ♦

Up-to-date

med nytt läromedel på svenska

Text Stella Mattsson ✎ Foto Viveka Åberg

En rykande färsk lärobok i engelska svarar både på den nya läroplanens krav och de språkbegåvade åtondeklassisternas behov och intresse för omvärlden. Den här boken och många fler finansieras av en samarbetsgrupp där SFV ingår och som årligen beviljar understöd för läroplansbaserade läromedel för grundskolan, gymnasiet, yrkesskolorna och yrkeshögskolorna.

Det är inte självklart att en språklärare har tid att skriva läromedel vid sidan om arbetet, och många är tjänstlediga för att göra det, berättar Sandra Backman, lektor i engelska i Mattlidens skola. Det är inte heller självklart att läromedel skrivs på svenska för svenskspråkiga elever i Finland. Backman är nu på slutrakan med manuset för det första läromedlet hon arbetat med. Boken *Far and Beyond 8* är en bok i engelska för årskurs 8, och utges av Schildts & Söderströms i maj 2015 (med en digital version 2016). Backman har arbetat på projektet tillsammans med Alistair Logan och Nea Metsävuori. Som den enda svenskspråkiga i projektet har hon bland annat svarat för grammatiken.

Backmans första tanke då hon blev kontaktad angående projektet, var att förfrågan kom ganska olägligt eftersom hon precis skulle bli föräldraledig.

– Sedan tänkte jag ”varför inte”, och det har faktiskt gått väldigt bra för mig att kombinera föräldraledigheten med skrivandet. Det har också varit ett sätt att hålla sig kvar i branschen – man har tänkt i samma banor som vanligt och håller dessutom både språket och kontakter vid liv. Jag skulle absolut kunna rekommendera det här för andra, säger Backman.

Den nya boken är en så kallad kombibok som innehåller både texter och uppgifter. Dessutom finns det ett materialpaket för läraren med lärarhandledning, extra uppgifter och facit samt en cd-skiva. Det ställs hela tiden nya krav på läromedel. Ett sådant är till exempel att de ska finnas i digital version antingen som komplement eller alternativ till den traditionella boken.

– Jag har själv inte arbetat så mycket med digitala läromedel. De är säkert nyskapande på alla sätt och ett bra komplement till böckerna men kräver en hel del engagemang och kunskap från lärarens sida – och så plattor eller datorer förstås, konstaterar Backman.

NY LÄROPLAN – NYTT INNEHÅLL. Projektet fick sin start då förlaget upplevde att det behövdes ett alternativ till de existerande engelska läroböckerna på svenska, men samtidigt skulle en ny bok motsvara den uppdaterade läroplanens krav bättre.

– Innehållet idag är förstås mycket fokuserat på kommunikativ språkinläring som också nämns i läroplanen och därför borde språket i boken uppfattas som relevant och användbart för eleven.

– Också interkulturell kommunikation beaktas i boken. Idag är vi vana med att människor har olika bakgrund, flyttar jorden runt och bosätter sig på nya ställ-

en, och det ska också avpeglas i böckerna, fortsätter Backman.

En annan aspekt som läroplanen tar fasta på är differentiering. Det innebär att böckerna är utformade så att de erbjuder lättare uppgifter för de med svaga språkkunskaper och mer krävande uppgifter för de elever som har bättre språkkunskaper.

– Under den tiden jag har arbetat som lärare har jag upplevt att de barn som hänger på nätet och spelar datorspel är ofta väldigt duktiga och har ett otroligt

Understöd för läromedel

❖ Understöd beviljas av en samarbetsgrupp som består av representanter för Svenska kulturfonden, Svenska folkskolans vänner, Lisi Wahls stiftelse för studieunderstöd, Föreningen Konstsamfundet och Utbildningsstyrelsen.

❖ Understödet gäller läroplansbaserade läromedel för grundskolan, gymnasiet, den grundläggande yrkesutbildningen och yrkeshögskolorna.

❖ Ansökan görs av författaren efter att avtal ingåtts med ett förlag. I ansökningskedet ska det också finnas en klar plan för utgivning och språkgranskning. Om författaren ger ut läromedlet på eget förlag krävs en rekommendation av en person som är insatt i ämnet.

För Sandra Backman har det gått bra att kombinera föräldraledigheten med att skriva en ny lärobok.

ordförråd. De kan nästan kommunicera flytande. Men det finns alltid de svagare som kanske inte har samma intressen och inte använder engelska så aktivt.

Enligt Backman använder de som talar flytande såklart talspråk men förstår trots allt betydelsen av en god standard och lär sig snabbt skriva korrekt engelska.

Far and Beyond 8 innehåller teman som borde komma väl till pass i en ung människas vardag: fritid, hälsa, hövlighet, att presentera sig själv, möta nya bekantskaper och så sist men inte minst kunskap om Storbritannien.

– Ganska klassiska teman är det ju, fast mycket i undervisningen har med själva språkanvändningen att göra. Med vokalbulären är det också så att de flesta ord snurrar i ordlistorna år efter år. Nya termer kommer sedan in sakta men säkert.

Backman berättar att en av huvudpersonerna i boken skriver en blogg, och i samband med det får man med en rätt så ny vokabulär om fenomen på nätet, smarttelefoner, applikationer och så vidare. Då diskuterar man till exempel ordets ursprung, eftersom sådana ord oftast används översatta i svenskan.

BOK FÖR FINLÄNSKA FÖRHÅLLANDEN. Enligt Backman är samarbete kring läromedel med Sverige inte alls vanligt, trots att man kanske skulle tro det. Ibland köper skolorna bokserier från Sverige om man t.ex. inte vill använda de böcker som är översatta från finska. Därför är det fortsättningsvis viktigt att det finns resurser att satsa på bra, svenska läromedel som skrivs i Finland.

– Referenserna till Finland är många

i den här boken och det uppskattas av eleverna, för visst är det konstigt att läsa fakta och berättelser från Sverige i sin engelskabok här i Finland. Men när det gäller sättet att lära sig språket liknar den här serien kanske något mer de svenska böckerna än de finska.

Backman inflikar att man under studietiden uppmuntras att planera och skapa eget undervisningsmaterial, men i verkligheten, dvs. i arbetslivet, har man inte alltid tid för det. Då väntar oftast en färdig bok på dig. Läromedel uppdateras i regel bit för bit med något års mellanrum. Enligt Backman ska man inte behöva fundera på att själv komplettera böckerna, och därför kompletterar man till exempel den här boken med en hel del extrauppgifter, som läraren kan använda i fall eleverna är extra flitiga. ♦

FOTO: ISTOCKPHOTO

Text Tove Fagerholm

VARFÖR SPRINGER JAG?

Löpning handlar inte om att få folk att köpa saker. Löpningen ska vara fri. Så avslutar Christopher McDougall sin succébok Born to run med underrubriken Jakt på löpningens själ.

Löpning har under det senaste årtiondet blivit en bred folkrörelse. De stora loppen drar många tusen deltagare och överallt möter man konditionsjoggare av alla kategorier. Det är trendigt att löpa. Men visst handlar det också om att köpa. Löpskor, strumpor, kläder specialdesignade för löpning, elektroniska manickers som mäter puls, steg, hastighet och fart, böcker om löpträning... Lis-

tan på vad marknaden har att erbjuda den löparglada är lång. Den rätt designade utstyrseln är inte heller billig. Det är en smula löjligt med hela denna kommersialism kring löpningen, eftersom löpning egentligen är den billigaste sport man kan utöva. Det är inte säkert att de dyraste sportskorna är skonsammast mot kroppen, det kan rent av vara tvärtom. Det hävdar i varje fall de som börjat träna barfotalöpning.

SOM BARN LÖPTE JAG ALDRIG. Däremot sprang jag ständigt, men jag har aldrig tävlingssprungit.

Jag sprang när jag utträttade ärenden för min mor, jag sprang till sommarens bästa smultronställe, min bror och jag sprang till hästhagen för att hämta hästarna, tillsammans med kusinerna sprang vi genom skogen för att ta hem korna till kvällsmjölknigen. Över stock och sten sprang jag sommaren lång, barfota.

Inte sprang jag för att det var bråttom. Jag sprang för att det är barnakroppens självklara sätt att uttrycka att den är sprängfylld av livsglädje.

Mitt yngsta barnbarn hävde sig tidigt upp på tå. Där stod hon, tills hon fann balansen för en upprättstående varelse. Sedan satte hon av, springande, högt på tåspetsarna. Senare lärde hon sig gå, men fortfarande springer hon hellre.

Alla barn har en gång vetat att människan är född till att springa.

VAD JAG PRATAR OM NÄR JAG PRATAR OM LÖPNING heter den japanska författaren Haruki Murakamis självbiografiska bok, som kom ut på svenska 2010. Murakami var trettiofyra år när han började löpa. Dessförinnan hade han drivit en jazzklubb, men så beslöt han att satsa helt på ett liv som fri författare. När han satt vid skrivbordet dagen lång märkte han att orken blev sämre medan midjemåttet stadigt ökade. Dessutom rökte han sextio cigaretter per dag. Det var då han började springa. Han kände hur krafterna återvände och gjorde det snart till en vana att springa varje dag. När han väl fått löpningen i blodet var det lätt att sluta röka.

"Vill du så gärna leva lite längre?" frågade folk hånleende. Murakami tror inte att det är många som springer för att förlänga livet, men han tror att löpning hjälper en till ett bättre liv. *Löpningens essens, dess kärna, är att man anstränger sig till det yttersta inom sina begränsningar. Det är en metafor för själva livet – och för mig även för skrivandet.*

Nu har han sprungit ett kvart sekel. Hans kropp kräver att få komma ut på vägarna och springa. Genom att springa har han lärt känna en massa människor och det har blivit ett av hans stora glädjeämnen i livet. Löpandet har lärt honom att acceptera de begränsningar åldrandet bär med sig, han har lärt sig att godta att han är den han är.

Så här vill Murakami att det ska stå inhugget på hans gravsten:

Haruki Murakami, författare (och löpare) 1949 – 20XX Han gick åtminstone aldrig

HUR ÄR DET MÖJLIGT ATT DU KAN SPRINGA? Den frågan fick jag ofta när jag började löpa. Under många år hade jag haft svårt att gå på grund av de smärtor min fibromyalgi gav mig. När jag som sextioplussare fick förhöjt blodtryck bestämde jag mig för att åtminstone försöka motionera. Då upptäckte jag att det gjorde mindre ont när jag sprang med korta lätta steg än när jag gick. Långsamt lärde sig kroppen att tåla löpning. Numera har det blivit en njutning, även om det händer att jag har ont. Jag har märkt att många motionslöpare lyssnar till musik medan de springer. Det gör inte jag. Jag lyssnar till naturens ljud: vindens, vattens, fågelläten. Om jag har en bra dag och kroppen finner sin egen rytm kan tankarna vandra fritt. Tankarna tar itu med sorger och glädjeämnen, jag får idéer till artiklar jag vill skriva, jag rensar upp i hjärnan medan jag löper. En knapp timmes löpning ger en obeskrivligt skön känsla i kroppen efteråt.

Numera struntar jag i att notera tid, jag njuter om jag kan öka tempot, men accepterar det tempo kroppen kräver. Jag tävlar inte ens med mig själv. Det får räcka med att jag vann min åldersklass i Helsingin Midnight Run 2014. Jag har nått fram till den bästa motivationen för löpning: glädjen över att jag kan springa.

EMIL ZÁTOPEK ÄR MIN LÖPARIDOL. Han är faktiskt den enda stora idrottsman jag sett livslevande. Olympiasommaren 1952 stod jag vid väggkanten och väntade på att lokomotivet Zátopek skulle dyka upp. Och när han kom skanderade jag tillsammans med alla andra som stod vid väggkanten Za-to-pek, Za-to-pek! Hur jag visste att det var han? Det var självklart, han var ju först! Hans karakteristiska löpstil visste jag ingenting om, jag trodde det var naturligt att en maratonlöpare viftade med armar och ben som väderkvarnsvingar.

Jag fick som nioåring se en liten glimt av hur ett än så länge oslaget olympiakord höll på att bli till. Emil Zátopek är den enda i OS-historien som sprungit 5000 meter, 10 000 meter och maraton, och vunnit guldmedalj i alla tre loppen. Dessutom sprängde han målnöret på olympiskt rekord varje gång. Han hade haft körtelfeber två månader innan OS och läkarna hade varnat honom för att ansträngningar kunde bli ödesdigra, men istället blev de gyllene. Hans enastående guldvecka var åtta dagar lång. Den som kommer Zátopeks prestation närmast är faktiskt Lasse Virén, men han blev "bara" femte i maraton under OS i München.

MARATONLOPPET 1952 tål en något utförligare beskrivning. Den 30-åriga Zátopek hade aldrig förr deltagit i ett maratonlopp. Engelsmannen Jim Peters var världsrekordhållare och förhandsfavorit. Hans taktik gick ut på att grilla motståndarna genom att starta i ett ursinnigt tempo. Efter 16 kilometer låg han tio minuter under världsrekordsfart och han hade skakat av sig hela klungan, utom en löpare. Zátopek sprang upp jämsides med Peters och ställde en försvunnen fråga: "Ursäkta, det här är mitt första maraton. Springer vi inte för fort?"

"Nej", svarade Peters med illa dold elakhet. "Det går för sakta".

"För sakta?" upprepade Zátopek förvånad. "Är du säker?"

"Javisst", sa Peters. Och sen var det →

hans tur att bli förvånad, för Zátopek tackade artigt, la in en ny växel och stack iväg. Han sprang så mödolöst att han hade energi nog att samtala med de sportjournalister som följde loppet i bil. När han i ensamt majestät kom ut ur tunneln framför stadion möttes han av ett vrål: ZA-TO-PEK! ZA-TO-PEK! Något ärevarv hann han emellertid inte springa, sprinterlöparna från Jamaica var snabbare. De lyfte upp Zátopek på sina axlar och sprang hela ärevarvet på innerplan under ett öronbedövande jubel.

Zátopek har berättat att han knappt kunde gå på en hel vecka efter sitt livs första maratonlopp. Men det var den skönaste utmattning han någonsin upplevt. En idrottsreporter skrev: Emil har sina guldmaljer. Resten av honom är stål.

HUR BLIR MAN VÄRLDENS BÄSTA LÅNGDISTANSLÖPARE? Emil Zátopek föddes år 1922 som barn nummer sex i en familj i påvra omständigheter. Som sextonåring började han arbeta i Bata skofabrik. Arbetet var hårt och löpning tänkte han inte på förrän han lät sig övertalas att ställa upp i ett 1500-meterslopp som Bata sponsrade år 1940. Han var fullständigt otränad, men blev nummer två bland hundra deltagare – och han upptäckte att han älskade att springa! Någon idrottskarriär blev det inte just då, istället blev det soldatliv och världskrig. Så mycket älskade Zátopek att springa att han som menig soldat efter en hel dag av militärövningar om kvällarna gav sig ut med ficklampan på en 30-kilometersslinga i skogen. I militärkängor. När snödjupet blev för stort för löpning la han sina smutsiga underkläder i ett badkar, fyllde på med vatten och sprang på stället i badkaret tills han tyckte det kunde räcka. Sen var det bara att hänga upp tvätten.

När det vårades i skogen började han med intervallträning så fort han hade tid över. Han sprang 400 meter så snabbt han förmådde och pustade ut med 200 meter lugn joggning. Han kunde ägna sig åt upp till 53 kilometer intervallträning under ett träningspass.

Emil Zátopek

När det blev fred i världen deltog Zátopek i alla tävlingar han kom åt, men inför OS i London, då han var 26 år, hade han fortfarande ytterst lite tävlingserfarenhet. Ändå vann han guld på 10 000 meter och silver på 5000 meter. Med det självförtroende ett olympiskt guld kan ge friade han till sin själs älskade Dana: Efter som du och jag är födda på samma dag kan vi väl också gifta oss på samma dag?

Dana var spjutkastare, och Emil tränade explosiviteten i sin löpning genom att Dana och han kastade lyra med spjut på en fotbollsplan. Dana tog hand om guldet i spjut i OS i Helsingfors.

DET ÄR STORT ATT VINNA, MEN VÄNSKAP ÄR STÖRRE. Så lyder ett berömt Zátopek-citat. Han älskade att få nya idrottsvänner och fastän hans kunskaper i tyska, franska och engelska var rudimentära samtalande han med sina medtävlare till och med mitt under loppet. Det fanns löpare som klagade över Zátopeks ständiga pladder. Hans hotellrum var alltid så till trängsel fyllt med nya vänner att det hände att han i stället valde att sova utomhus under ett träd.

Under en manisk tävlingsperiod efter OS i London tävlade han nästan varannan vecka, och vann varje gång, 69 segrar på 69 starter. Trots det tränade han ungefär 265 kilometer per vecka. Idrottspecialisterna sa: Han gör precis allting fel – men allting blir ändå rätt.

Han hann också sätta 18 världsrekord.

Australiern Ron Clark satte 19 världsrekord och trädde fram som Zátopeks rival om titeln *bästa långdistanslöpare någonsin*. Höjdsjukan knäckte honom på 10 000-metersfinalen i Mexico OS 1968. För att skjuta upp hemkomsten åkte han via Prag för att hälsa på legenden som aldrig förlorat ett lopp. Paret Zátopek tog hjärtligt emot honom och när Clark skulle åka hem fick han ett litet paket. ”Du är värd den”, sa Emil.

När Clark öppnade paketet hittade han Zátopeks guldmaljer från 10 000-metersloppet i Helsingfors. Clark hade raderat alla Zátopeks rekord, ändå möttes han av denna ofattbara generositet.

Hans entusiasm, hans snällhet och hans kärlek till livet lyste igenom i varenda rörelse. En större människa än Emil Zátopek finns inte, och har aldrig funnits, sade en överväldigad Clark.

GLÄDJEN ATT SPRINGA KAN INTE KÖPAS. Det var något som Zátopek själv bevisade. Under Pragvåren 1968 visade han Alexander Dubcek stor lojalitet i dennes strävan efter frihet från Kreml och ökad demokrati. När de sovjetiska trupperna slog ner demokrati-rörelsen erbjöds Zátopek förlåtelse. Om han accepterade ockupationen skulle han utses till idrottsambassadör.

Han tackade nej och straffades med att på livstid förpassas till urangruvorna. Så försvann en av världens mest älskade idrottare från löpbanorna.

Václav Havel skyndade sig att rehabilitera sin högt beundrade landsman 1990. Då var Zátopeks hälsa bruten av det farliga arbetet i gruvan. Han levde ett tillbakadraget liv tillsammans med Dana i Prag och avled den 22 november år 2000.

Den Olympiska Kommittén har låtit resa en staty av Emil Zátopek utanför det olympiska museet i Lausanne. Det är en unik hyllning till en enastående löpare vars motto lyder:

En löpare måste springa med drömmar i hjärtat, inte med pengar i fickan. ♦

Om logistik

V arför tänker jag på första världskriget en vanlig vardag när jag tittar ut genom fönstret? Under ”den väpnade fredens tid” utvecklade vapenteknologin effektiva krigsredskap, bl.a. maskingevär och pansarvagnar. Men också fredliga uppfinningar som telefon och telegraf skulle på ett ödesdigert sätt förändra krigföringen, utan att den som sysslat med uppfinnandet tänkt desto vidare just på de sakerna. När Napoleon vid Waterloo såg vartåt det barkade gav han upp och flydde med sin slagna armé. Han befann sig, liksom den tidens befälhavare, på platsen för drabbningen och kunde bedöma situationen. Ett sekel senare sitter överbefälhavare långt bakom frontlinjerna och utdelar med hjälp av en ny tids teknologi order till sina arméer utgående från kartor de brett ut framför sig. Katastrofen är ett faktum.

Helsingfors 100 år senare. Varje vardag klockan fyra är arbetsdagen slut och nu leds en flyttningsrörelse som är intressant att iakta genom ett fönster på Södra kajen 4 B. Den är mindre intressant för den som befinner sig mitt i den och längtar hem till middagen. För att slippa sitta i sin bil och längta alltför länge ger sig mången iväg från sin arbetsplats en kvart före eller en kvart efter fyraslaget. Det kallas med ett modernt uttryck framförhållning. Skulle det handla om en eller två personer skulle de vara framgångsrika, men de är många och tidpunkten förskjuts sakta men säkert åt båda hållen. Mellan halv fyra och halv sex kan betraktaren i fönstret, framförallt sommartid, iakta ungefär det som signaturen Görel beskrev i en dagboksvers: Bilkön stannar när det skymmer..

Och nu har jag inte nämnt morgon- och förmiddagstrafiken när färjorna tömmer ut sin billast.

Var kommer då första världskriget in i bilden?

I ett blått hus vid Salutorget sitter en grupp folkvalda och bestämmer om stadens öden. Skulle sammanträdena börja klockan fem kunde åtminstone ett beslut ha fått en annan utformning.

Det handlar om det tänkta Guggenheimmuseet och dess placering. För 100 år sedan hade tysk krigsledning gjort upp planer för det krig man bestämt sig för. Efter att fransmännen besegrats på västfronten skulle man göra helt om och ta sig an de långsamma ryssarna på östfronten. Men fransmännen lät sig inte besegras och ryssarna kom för tidigt. Hade soldaterna fått hela spelplanen till sitt förfogande hade det varit enklare. Nu var vägarna fullpackade av tyskar som i motsatt riktning med madrasser, kokkärl och annat bohag var på flykt undan de ryska trupperna.

Utan vidare jämförelser med katastrofen 1914 kommer Helsingfors fullmäktige att tvingas sysselsätta sig med vad man skall ta sig till med ”civilbefolkningen” när beräknade 500 000 extra besökare tar sig fram mot museet. Det kan hända att sådana som kommer till Helsingfors enbart för namnet Guggenheim blir förargade i trängseln. Och det var ju inte meningen.

Ceterum censeo, det finns platser i Helsingfors som är mera lämpade för en anstormning av konsttalskare av den tänkta storleksordningen.

Anna Lena Bengelsdorff

HAR VERKAT SOM LÄRARE I HISTORIA, SAMHÄLLSLÄRA OCH NATIONALEKONOMI VID FLERA SKOLOR I HELSINGFORS.

Det kallas med ett modernt uttryck framförhållning.

Organisationernas framtid

Text Sebastian Gripenberg ~ Illustration Ida-Maria Wikström

Samhällsklimatet i Finland kännetecknas av stor oro inför framtiden. Svårigheten att åstadkomma strukturella reformer och de sinande resurserna gör framtiden allt osäkrare. Organisationerna i medborgarsamhället är en väsentlig kugge i ett fungerande samhälle. Vilka är utsikterna för organisationerna och vad kan organisationerna göra för att påverka den gemensamma framtiden?

I mars ordnade SFV Bildning ett seminarium där man diskuterade vad som styr organisationerna nu och i framtiden, behovet av vision och kommunikation och framför allt var dagens medlemmar finns och vad som händer då allt fler gärna gör saker och ting själva utan organisationens mellanhand. **Christel Raunio**, generalsekretär vid Finlands Svenska Idrott, var en av de inbjudna gästerna.

– Trenden just nu tyder på att medlemsantalet överlag i föreningar minskat genom åren, och det är allt vanligare att folk ”kommer och går”. För en förening, oavsett storlek, garanterar medlemmar såklart en viss trovärdighet, menar Raunio.

Ett upprop på sociala medier kan idag resultera i internationella evenemang på många håll i världen. Evenemang som dessa livar upp gatubilden och det kollektiva engagemanget men om det här fenomenet kan ses som en slags organisation är förstås en annan fråga.

– Som vi ser det har det kollektiva fortfarande en stor betydelse trots att traditionella föreningar kanske inte lockar medlemmar på samma sätt som tidigare. Restaurangdagen är ett exempel på engagemang utan bindande medlemskap.

VAD STYR EN ORGANISATION? Pengarna styr, svarar Raunio inledningsvis. Många föreningars verksamhet är starkt beroende av yttre finansiering, bl.a. statsbidrag, som i många fall har en tendens att beviljas sent. Detta sätter i värsta fall föreningar på gränsen till en kassakris. En fråga som bör ställas är därför: Behövs alla organisationer? Går det vi gör på varandra? Som exempel på föreningar som slagit sig ihop för att berättiga sin framtid nämner Raunio Monimuotoiset perheet, som består av tio föreningar och förbund. Nätverket kan på så sätt bättre främja sina gemensamma målsättningar.

Lagar tillåter mera flexibilitet och stadgar likaså – föreningar kan och ska inte låsa sin verksamhet. I tredje sektorn är det möjligt att tänka friare, men i bästa fall borde det vara mera utbrett på andra håll också.

– Det finns många frågor man måste ställa sig som organisation just nu: Var finns medlemmarna? Var värvar vi dem? Enligt Raunio måste organisationerna bli bättre på att sälja sig, förädla sina varumärken och synliggöra vad organisationen faktiskt erbjuder.

Var ska ”vi” finnas och i samarbete med vem? Raunio berättar att FSI har samarbetat mycket med finska VALO (Finlands idrott r.f.) och via gemensamma kunskapscentrum. Det är viktigt att man definierar vad de olika aktörernas roll i samarbetet är, t.ex. för FSI är det viktigt att klargöra vad Norrvalla, Solvalla, Brändö gymnasium etc. gör, så att alla spelar med samma regler. Nätverk är viktiga; att styra verksamhet i samarbete med andra aktörer. Effektivitet, trots ordets trendiga natur, förutsätts eftersom man måste visa resultat och göra mätningar även om det oftast finns allt mindre medel. All verksamhet rapporteras i någon form, men hur följer vi upp det? Det finns många olika system för ansökningar och redovisningar inom EU, Finland men också Svenskfinland. Kunde man utveckla ett gemensamt rapporteringssystem? Så skulle många organisationer spara mycket tid och resurser.

Har man en tanke på vad man vill nå säg, inom tre år? Ställd som en fråga till seminariepubliken visste bara två deltagare något om sina organisationers utvecklingscykel på tre års sikt. Det visar att man måste se nuet, men också kunna förvänta sig vad framtiden för med sig.

– Kommunikation är avgörande. Sociala medier har varit en räddning för många föreningar, men att manövrera dem är också en utmaning. Det

gäller att hålla fingret på pulsen, men det är oftast någon som hinner före och plockar upp potten, säger Raunio.

VÄXANDE INDIVIDUELL KAPACITET. Enligt **Krister Ståhlberg**, professor emeritus i offentlig förvaltning och tidigare direktör för Svenska Kulturfonden, har vi bara sett början av förändringarna i samhället som också på många sätt påverkar organisationernas framtid. Processerna stärks med växande nätkapacitet och olika typer av ”jippon”. En ökad professionalisering börjar dock sakta men säkert kosta, vilket också kan leda till problem. Organisationerna måste rulla på, men t.ex. EU har många gånger orimliga redovisningskrav, som tar luften ur verksamheten.

Det finns både yttre omständigheter som man tvingas anpassa sig till och inre drag, som t.ex. organiserad frivillighet vs. icke-organiserad frivillighet, amatörism vs. professionalism. Folk specialiserar sig alltmer, vilket är en utmaning och möjlighet i fråga om medlemsutveckling.

– Det finns en växande individuell kapacitet i samhället och en mer utbildad befolkning som har större tillgångsmöjligheter, förklarar Ståhlberg. Därför har många börjat ”göra själva”, precis som under Restaurangdagen. Det är en spännande och viktig företeelse med tanke på organisationer. Hur ser konsekvenserna av detta ut? I bygderna idkas mer nödvändighetsverksamhet, medan hobbyverksamheten florerar i städerna, där möjligheterna ofta är flera.

På tal om överlappning, påpekar Ståhlberg att också kommunerna är i behov av en strukturomvandling och större enheter. Faktum är att exempelvis befolkningsmobilitet gör att folk lämnar glesbygden för städerna och verksamhet måste läggas ner. Vi har en för dyr samhällsstruktur och då kan vi inte upp-

rätthålla en likadan service i små kommuner. Det behövs enligt Ståhlberg, en välfärdsmix, där den offentliga, privata och tredje sektorn är sammanlänkade i en större samverkan.

En förutsättning för service är en starkt ”hierarkisering” inom organisationer, trots att utgångspunkten varit det motsatta. När det råder ekonomisk kris och nedskärningar är oundviktiga, drabbar dessa oftast områden som inte är tillräckligt organiserade.

– Hobby- och fritidsorganisationer kan möjligast stärkas på språklig grund, avslutar Ståhlberg. Något som både Ståhlberg och Raunio gärna skulle slippa höra är de som är ut och är in motiverar sin verksamhet med ”låt oss fungera som vi alltid gjort och som om världen omkring oss aldrig har funnits”. ♦

Artikeln är skriven på basis av Robert Eklunds sammandrag av SFV Bildnings seminarium ”Organisationernas framtid” 4.3.2015 i SFV-huset G18.

Föreningsresursen upprätthålls av SFV Bildning och här hittar du fakta, tips, råd och får svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Sebastian Gripenberg

SFV BILDNING VERKSAMHETSOMBUD, NYLAND
OCH EXPERT PÅ SKATTEFRÅGOR

Hurudant ansvar har jag som styrelsemedlem i en förening?

Ansvar kan vara en sak som avskräcker från att åta sig uppdrag i föreningar. Det är också viktigt att påpeka att det är frivilligt att ställa upp på olika uppdrag i föreningsvärlden och att man inte kan bli vald utan samtycke.

Det ansvar man har som styrelsemedlem brukar indelas i tre olika typer: straffrättsligt ansvar, parlamentariskt ansvar och skadeståndsskyldighet. Straffrättsligt ansvar är samma ansvar som varje medborgare i Finland har att inte göra något som enligt lagen är kriminellt. Det är ganska självklart att det som enligt lag är straffbart även är det inom en förening.

§

Parlamentariskt ansvar utgår från föreningslagen och innebär att den som sköter ett uppdrag på förtroende även ska åtnjuta förtroende hos de som valt henne eller honom.

Om föreningens medlemmar av någon orsak mister förtroendet för en medlem i styrelsen kan denna när som helst avsättas. I föreningslagens 23§ hänvisas till detta genom det slås fast att "val eller avsättande av styrelsen eller styrelsemedlemmar" ska avgöras vid föreningens möte. I lagen sägs även att beslut i frågan inte får fattas ifall saken inte har nämnts i möteskallelsen.

Ett initiativ i frågan kan väckas av medlemmar i föreningen eller av styrelsen. I föreningslagens 20§ sägs att styrelsen bör sammankalla ett extra föreningsmöte om "minst en tiondedel av föreningens röstberättigade medlemmar kräver det för behandling av ett angivet ärende."

Ett sådant ärende kan vara att pröva förtroendet för en styrelsemedlem eller för hela styrelsen.

Skadeståndsskyldighet utgår från 39§ i föreningslagen: "Styrelsemedlemmarna (...) är skyldiga att ersätta skada som de i sitt uppdrag har orsakat föreningen uppsåtligt eller av oaktsamhet". Uppsåtligt betyder "med flit" och oaktsamhet "slarv, lättja, okunskap" etc. Det är detta ansvar man som styrelsemedlem befrias från då föreningens möte fattar beslut om ansvarsfrihet.

Ansvarsfriheten gäller dock endast de saker som är kända då beslutet fattas. En styrelse kan alltså inte sopa något under mattan och pusta ut efter att ansvarsfrihet har beviljats. En styrelsemedlem som röstar mot en fråga (och anmäler avvikande åsikt i protokollet) som senare leder till ersättningskrav gentemot styrelsen från föreningens sida kan inte bli ersättningskyldig.

§

Det är i praktiken mycket ovanligt att styrelsemedlemmar ställs till svars enligt någon av dessa tre typer av ansvar. Det parlamentariska ansvaret och det straffrättsliga ansvaret är tämligen självklara. Utkrävning av parlamentariskt ansvar så att en styrelsemedlem blir avsatt mitt under en mandatperiod är så gott som okänt. Man har ansvar som styrelsemedlem – den saken ska inte föringras, men saken ska ses ur föreningsmedlemmarnas synvinkel – ansvaret är avsett att tjäna som garanti för att föreningens angelägenheter sköts väl av de personer som medlemmarna ger sitt förtroende. ♦

SFV:S EGET KAPITAL 31.12.2014

92,1
miljoner euro

SFV-MAGASINETNS PRENUMERANTER
(INKL. SFV-MEDLEMMAR) 20.4.2015

9182

SFV:S FONDER: BILDAS 1-3 NYA
FONDER VARJE ÅR.

415

SFV:S SYFTESPARAGRAF

Att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understöda skolor, daghem och bibliotek, utge studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.

SFV UTDELAR 1,3 MILJ. EURO 2015

ALLMÄN UTDELNING (ANSÖKNINGSTID 1-28.2.2015)	milj. euro
Tyngdpunktsområden inom utv.projekt	0.32
Verksamhetsbidrag	0.23
Evenemang (bildning eller kultur)	0.18
Fortbildning	0.05
Övriga ändamål	0.10
ÖVRIGA BIDRAG	
Studerande (Svenska Studiefonden)	0.10
Elevstipendier från specialfonder	0.05
Läromedel	0.03
Pris och medaljer	0.14
Övriga bidrag	0.13
	1.33

DONATIONER

till SFV är skattefria

PRISNOMINERINGAR

i december-januari

ANSÖKNINGSTID:

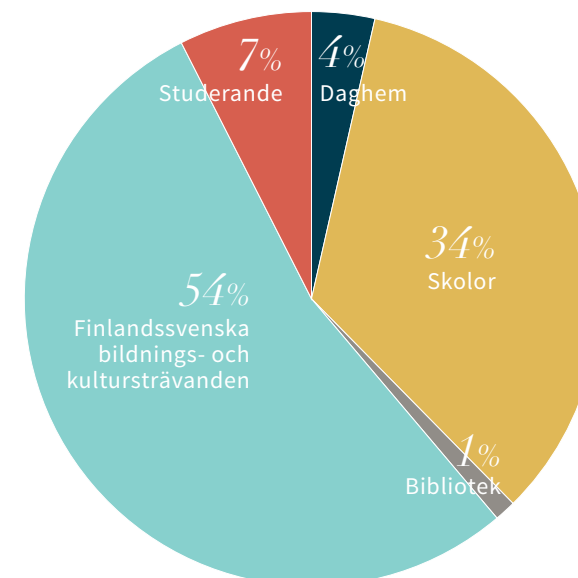
februari. Studiestipendier:
www.studiefonden.fi

SFV BILDNING

förmedlar statsbidrag för kurser och studiecirklar, och stöder organisationslivet via egna kurser och föreläsningar. Du hittar kontaktuppgifter till hela SFV Bildnings personal på www.sfvbildning.fi

UTDELNINGEN PER SEKTOR 2015

STÖD SFV!

Enklast stöder du SFV:s verksamhet genom att bli medlem i SFV:s understödsförening. Medlemsavgiften är endast 10 euro per år. Fyll i medlemsblanketten på sfv.fi eller kontakta oss på sfv@sfv.fi eller 09-6844 570.

ADRESSFÖRÄNDRING?

Ring in din adressförändring på 09-6844 570, eller fyll i medlemsblanketten på www.sfv.fi. Eller eposta på sfv@sfv.fi

DONATIONER OCH TESTAMENTEN

SFV tar emot donationer och testamenten och ger gratis sakkunnig hjälp. Kontakta kanslichef Johan Aura på 040-3559 935.

I denna spalt anmäler vi böcker som SFV-medlemmarna gett ut på eget förlag, eller via andra självständiga utgivare. Förutsättningen är att boken kan köpas eller beställas av allmänheten.

Gör så här: Skicka en kort synopsis på boken och skribenten samt en pärmbild till redaktion@sfv.fi. Beskriv gärna bokens utformning och sidantal. Och viktigast: meddela var intresserade kan köpa eller beställa boken.

KÄNSLORNAS HANDBOK – MÄNNISKAN OCH GEMENSKAPEN

Pertti Simola

Notis Förlag, 2015, 298 sidor. Pris 37 e. Boken säljs hos bokhandlare, eller kan beställas info@conscientia.se (pris 22 e + frakt). ISBN: 978-918-7679-32-2

■ Som individer har vi total frihet att känna och begränsad frihet att handla. Människan vill bli sedd och respekterad i sina känslor från kärlek, glädje och förälskelse till rädsla, sorg, skam, ilska och maktlöshet. Vi behöver lära oss att medvetet känna och respektera egna och andras känslor. Detta är grunden till goda relationer, hälsa och den sunda gemenskapen.

Boken ger överraskande insikter, den passar både yrkesfolk och alla andra människor. Den innehåller en klar människosyn och en konkret metodbeskrivning för att hjälpa människan med sin hälsa och sina relationer. Boken beskriver också hur en inspirerande och rättvis social struktur kan skapas. De talrika exemplen är hämtade ur verkliga livet.

Pertti Simola (f. 1946, filosofie magister, psykoanalytiker) har arbetat som terapeut, utbildare och handledare i 30 år. Simola bor i São Paulo och besöker regelbundet Finland och Sverige för att föreläsa och utbilda yrkesfolk inom skola, socialtjänst och hälsovård. Han har gett ut flera böcker på svenska och finska. Han är grundaren till Conscientia-institutet för psykoanalys och organisations utveckling.

SLOTTET I SAKNADENS DALAR EN BERÄTTELSE OM KÄRLEK

Birgitta Kurtén

218 sidor, ill. Pris: 24,50 e (inkl. porto). Beställ via info.slottetforlaget@gmail.com. Den finns också på Luckan i Karleby och Åbo. www.slottetforlaget.com. ISBN 978-952-93-4672-1

■ Birgitta Kurténs bok handlar om kärlek och längtan. Den är en berättelse om hennes föräldrar Böljan Blombergs och Gunnar Kurténs kärlekssaga i 1930- och 1940-talens Finland.

Boken bygger på två ovanligt välskrivande föräldrars dagböcker och brev, allting skickligt hopknutet av dottern Birgittas kommentarer. Läsaren får följa borgardottern Böljans uppväxt i ett välbärgat hem i Åbo, hennes skolgång med nöjen, vardagsbekymmer och, inte minst, erotiska uppvaknande. I den blivande mannens lågkyrkliga hem i Gamlakarleby levs livet på andra villkor. De två träffas i Handelsinstitutet i Åbo, och efter många komplikationer gifter de och bosätter sig i Gamlakarleby. Men kriget kommer emellan, med år av intensiv brevväxling som belyser vardagen på hemmafronten och i fält, men också tidens äktenskapliga samliv och kvinnans villkor hemma och i förvärvslivet.

Birgitta Kurtén är född och uppvuxen i Gamlakarleby, har studerat i Åbo och varit verksam som kulturjournalist i Lund. Hon har gett ut flera böcker, bl.a. barndomsminnena "Efter kriget" 2001. Hennes manuskript har redigerats och getts ut av Peter Slotte.

NÄR RÄDSLAN VILAR FRAGMENT UR EN BARNDOM

Benita Backas-Andersson

62 sidor. Rek. pris 20 e. Boken kan köpas i bokhandlar, på OpusLiberums nätbokhandel, via författaren, benitaba@hotmail.com eller 040-0445285. ISBN- 978-952-93-4350-8.

■ Boken har tilldelats pris av Svenska litteratursällskapet i Finland den 5 februari 2015 med motiveringen "Detta är en hudlös och drabbande berättelse om den lilla östnyländskan Milia som med alla sinnen öppna tar sig igenom en våldspräglad och fattig barndom. Författarens solidaritet med barnets ångest, skam och skuld känsla är enastående och precis gestaltad."

Utdrag ur recension av Sture Enberg, leg. Psykolog: "en viktig bok för läsaren i gemen. Den kunde med fördel användas som kliniskt exempel i utbildningen av t.ex. socialarbetare och psykologer."

Thomas Rosenberg i ÖN "Det är inte alla gånger man tackar en författare för att man förlorat nattsömn efter att ha läst deras bok [...] boken är till formatet blygsam, men till innehållet stark och berörande."

Boken håller på att översättas till finska av Liisa Ryömä.

DÅTID, NUTID, FRAMTID

LÄRARSKAP, SKOLA OCH UTBILDNING I VASA UNDER 40 ÅR

Benita Kavander

262 sidor, limbunden, ill. Pris 30 euro. Kan köpas via bokhandeln Gros i Vasa. ISBN 978-952-93-5214-2

■ Benita Kavanders bok tillkom som en jubileumskrift med anledning av Vasa svenska lärarförenings 40-årsjubileum 2015. Den är ett nedslag i dåtid och nutid, men också med blicken riktad mot framtiden. Jubileumsskriften tar avstamp i början av 1970-talet, ett dynamiskt årtionde för lärarna i Vasa på många sätt. Läroverken utvecklades. Grundskolan infördes. Den finlandssvenska lärarutbildningen akademiserades och fick sin hemvist i Vasa. Olika lärarkategoriernas intressen skulle integreras med varandra. Den månadslånga strejk då de kommunala lärarna tvingades ta till strejkvapnet våren 1984 beskrivs detaljerat. Lärarnas fortbildning och kompetensutveckling åskådliggörs. Förtroendemannens arbete lyfts fram.

De svenska skolorna och utbildningsheterna i Vasa presenteras i boken – också utvecklade skolor omnämns. Samarbetet över språkgränsen, med utbildning på både svenska och finska under samma tak uppmärksammas, likaså den planerade språkbadslärarutbildningen.

TÅ HA SKO FÅ LÄMN SÅTEE

EN BOK MED HUMOR-SATIR OCH ALLVAR AV HELMER KING.

109 sidor. Ca. pris 18 euro. Kan beställas av författaren, tel. 040-5152028, eller e-post: helmer.king@pp.inet.fi. Finns att köpas på bybutikerna i Esse, Purmo eller Pedersöre kommuns telefonväxel samt på Luckan i Karleby. ISBN 978-952-93-4988-3

■ Boken lyfter fram den genuina berättarkulturen och är en hyllning till de som i sina berättelser vågade driva med sig själva. Boken är också ett tidsdokument från en svunnen tid och en svunnen kultur. Dessutom är största delen av historierna sanna, och återges i den form som de berättats eller som tillförlitliga källor har återberättats åt författaren. Författaren har strävat till att ge historierna en bakgrund – med grundtanken att bra berättelser skall ha en själ. Bakgrunden återges alltid på standardsvenska och själva berättelserna på dialekt. Även svåra dialektord förklaras på standardsvenska.

Boken innehåller också fem satirer. Vissa ganska fräna – de tar fram hur människor manipuleras att tro på det som starka sekter för fram, och som skapar system där människor och olika kön utnyttjas och nedvärderas. Boken innehåller också berättelser om ett par småindustrier i Esse med tonvikt på ett speciellt arbetsklimat och tillverkning.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

**ROLL, RETORIK
OCH MODERNITET
I BERTEL GRIPENBERGS
LYRIK**

Henry Wiklund
352 sidor, häftad, illustrerad
ISBN 978-951-583-283-2
Pris: 34 e

■ Bertel Gripenberg (1878–1947) var under sin livstid en uppburen författare och ännu 1931 nominerades han till Nobelpriset. Efter andra världskriget har hans författarskap omvärderats både av politiska och estetiska skäl. Anna Möller-Sibeliuss diskuterar Gripenbergs degradering från hyllad och formsäker poet till ideologiskt tvivelaktig versmakare, men framför allt belyses hans lyriska produktion under fyrtio år i samspel med en turbulent samtid. Utifrån tre nyckelbegrepp, roll, retorik och modernitet, undersöks Gripenbergs växlande diktarroller, hans kommunikation med läsaren och modernitetsproblematiken som en dynamisk och motsägelsefull undertext i hans lyrik.

**UPPDRAGET SOM
VÄXTE**

Anna Möller-Sibeliuss
Historien om Svenska
litteratursällskapet som
förvaltare av allmännyttigt
kapital.
463 sidor, inbunden,
illustrerad
ISBN 978-951-583-275-7

■ Svenska litteratursällskapet i Finland hör till landets största förvaltare av allmännyttiga fonder och är en stor leverantör av privata medel för kultur och vetenskap. I boken får vi följa utvecklingen från skattmästarens enmansgärning till inrättandet av ett finansråd och senare till den professionaliserade förmögenhetsförvaltningen fr.o.m. 1990-talet. Med stor precision skildrar SLS tidigare VD Henry Wiklund det över hundraåriga ekonomiska arbetet och relaterar det till samhället runt omkring. Boken innehåller rikligt med diagram och bilder.

VINGPENNAN

**VINDEN VÄNDER PÅ
TROLLSKÄR**

Carina Wolff-Brandt
120 sidor
ISBN: 951-98787-6-9.
Cirkapris: 20,70 e
Boken säljs i bokhandeln, på
www.vingpennan.com, samt
www.adlibris.com. Under sommaren
kan boken också hittas på
försäljningsställen i skärgården.

■ Carina Wolff-Brandts hittills mest sålda barnbok är en tidlös skildring om livet ute i havsbandet i slutet av 1800-talet. Den berättar om fiskargubben Elis och hans möte med tomten som bor på ön. Det är också en bok om vänskap och om att verkligheten vi lever i kanske inte alltid är vad den ser ut vara.

Berättelsen har förtrollat både barn och vuxna sedan den kom ut år 2003. En ung läsare uttryckte sig så här: "Det här är en bok för alla barn. Men pappa skulle också tycka om den och mommo med". I maj utkommer den tredje upplagan.

**JOHANSSONS OCH
DYNGBAGGARNA**

Carina Wolff-Brandt
120 sidor.
ISBN 978-952-99847-8-7.
Cirkapris: 23 e
Boken säljs i bokhandeln, på
www.vingpennan.com,
samt www.adlibris.com.

■ Carina Wolff-Brandts Johanssons och dyngbaggarna är den fjärde boken om den fartfyllda familjen Johansson. Den här gången åker familjen på semester till Afrika.

Knappt har sommarlovet tagit slut då Malin, Fia och mamma i flera dagar planerar hur de vill fira julen. De ska ställa till med ett stort släktkalas och fylla hela huset med julpynt. Pappa sätter stopp för planerna då han en dag talar om för familjen att de ska resa bort över julen. Riktigt långt bort.

Det blir ett äventyr som gör mamma alldeles matt, medan Fia får en massa tokiga idéer. Hon vill bl.a. grunda en elefantfirma och så blir hon väldigt intresserad av dyngbaggarna. Boken är en rolig högläsningsbok för hela familjen.

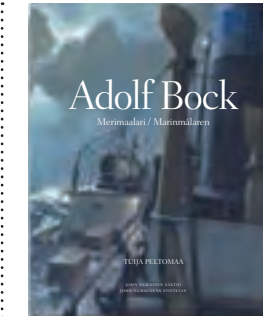
JOHN NURMINENS STIFTELSE

**DET FÖRSKRÄCKLIGA
ÅLÄNDSKA KRIGET**
KRIMKRIGET I FINLAND 1854–1855

Raoul Johansson
Ilkka Malmberg
464 sidor
ISBN 978-952-9745-45-6
Pris 69,90 €

■ John Nurminens Stiftelse utgav år 2013 sitt storverk om Ålandskriget, som utkämpades längs Finlands kuster 1854–1855. Nu utkommer boken även i svensk översättning, och blir tillgänglig för svenska läsare våren 2015.

Bokens författare Raoul Johansson är en medryckande och flyhänt historieberättare. Han har förkovrat sig grundligt i ämnet och målar för läsaren upp en serie krigshändelser vars detaljer redan hunnit blekna i historiens ridåer. I bokens första del väver journalisten Ilkka Malmberg samman de maktpolitiska faktorerna bakom Krimkriget och Åländska kriget och ritar ut de egentliga ramarna till bokens händelser. Därigenom får läsaren klarhet i avsikterna med Krimkriget och vad de faktiskt resulterade i på den europeiska krigsskådeplatsen.

**ADOLF BOCK
MERIMAALARI /
MARINMÅLAREN**

Tuija Peltomaa
160 sidor, text på finska och svenska
suomi/svenska. 240 x 300 mm.
ISBN 978-952-9745-30-2
Pris 19,90 e
Beställ på: jnsshop.fi eller
maria.gronroos@jnfoundation.fi,
eller tel. 050 545 0481

■ Havet växlar ansikte varje sekund. Sol och skuggor trolar med vattnet, vinden får det att leva och jag vill måla rörelse parad med den kärva realism, som väntar i varje våg. (Adolf Bock)

Den tyskfödde Adolf Bock (1890–1968) var en av marinmaleriets stora mästare och unik som förevigare av de nordliga haven. Bocks målningar utgör värdefulla historiska dokument. För eftervärlden beskriver de fartyg, handelssjöfart, last- och passagerarsjöfart, sjökrigföring och fritidssegling. Om det inte vore för hans starka engagemang i att föreviga 1900-talets maritima värld skulle denna era redan hålla på att falla i glömska. Tuija Peltomaas bok är en hyllning till Adolf Bocks livsverk och tar ut läsaren på ett spännande maritimt äventyr.

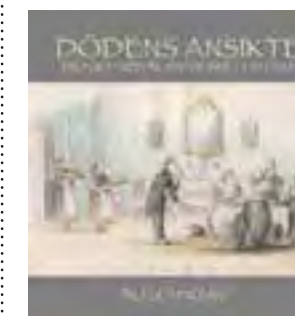
SCRIPTUM

**JAG UNDRAR HUR DET
KÄNNS ATT FALLA FRITT**

Ann-Sofi Carlsson
128 sidor, häftad
ISBN 978-952-7005-23-1
Pris: 20 e
Boken kan köpas i bokhandeln
eller via www.scriptum.fi/webshop

■ I novellsamlingen Jag undrar hur det känns att falla fritt möter läsaren en rad människor som försöker hitta de rätta bitarna till sitt livspussel. Bland annat en kvinna som sitter på hälsocentralen med sitt sjuka barn, en flicka som tappar bort sina föräldrar under en semesterresa och en man som tar till motorsågen.

Ann-Sofi Carlssons noveller blottar - med en bottenats av humor - de mörka underströmmar som kan röra sig under den vardagligaste yta. Ann-Sofi Carlsson (f. 1975) vann Solveig von Schoultz-tävlingen 2013 med en av sina noveller. Jag undrar hur det känns att falla fritt är hennes debutbok.

**DÖDENS ANSIKTE
TRO OCH SED BLAND
HERRE OCH FOLK**

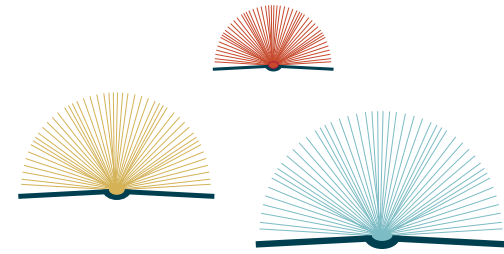
Bo Lönnqvist
216 sidor, häftad, illustrerad
ISBN 978-9525496-99-4
Pris: 27 e
Boken kan köpas i
bokhandeln eller via
www.scriptum.fi/webshop

■ Dödens ansikte beskriver några av de strategier människan som kulturvarelse skapat för att komma tillrätta med döden som en biologiskt omutbar makt. Bokens tyngdpunkt vilar på de mänskliga berättelserna och upplevelserna. Traditionen har skrivits ner av 76 bygdemedelare i Finlands svenskbygder, födda ca 1880-1920, som svar på en frågelista 1967-68. Sedvänjorna bland de högre stånden belyses med utdrag ur historiska dokument, dagböcker och memoarer. Ett rikt material av föremål, konstverk och bilder i kyrkor, museer och arkiv avtäckar Dödens ansikte.

HEJ GUD, HÄR BOR JAG! BARNENS BÖNBOK

Monica Wikström-Jokela
56 sidor, inbunden
ISBN: 9789515508041
Pris: 18,90
Beställ på www.fontanamedia.fi
eller ring 09 612 615 30

SFV erbjuder mindre förlag som verkar på svenska i Finland en möjlighet att få publicitet för sina utgåvor.

Gör så här: E-posta pämbilder på 1-2 böcker. Bifoga en kort text (max 700 tecken/bok) med bokpresentation och bok-info: ISBN, utformning och sidantal, samt var intresserade kan köpa eller beställa boken.

Kriteriet är att böckerna är svenskspråkiga. Även äldre utgivning kan presenteras, bara böckerna fortfarande kan köpas i handeln eller beställas. Spalten återkommer i varje nummer; se sidan 2 för materialdagar.

■ Barnens egen bönbok leder in i bönerummet genom ord och bild. Knacka på dörren – och se var du hamnar! Läsaren tas med från hallen till morgonrummet, kvällsrummet, vardagsrummet, köket, den mörka skrubben och andra spännande ställen. Boken innehåller många nyskrivna böner och några gamla bekanta. Här finns även texter som kan läsas som meditationer med små barn. Mervi Lindmans färggranna collagebilder fyller boken.

BESÖK SFV PÅ BOKMÄSSAN I HELSINGFORS I OKTOBER!

SFV var första gången med på bokmässan i Helsingfors år 2011. I år infaller bokmässan den 22–25 oktober, och SFV kommer åter att delta med egen monter. Två nya biografier i SFV:s biografiserie kommer att ha officiell lansering, och presenteras på Edit Södergran och Totti-scenerna. Följ med SFV-Magasinet, SFV:s webbsida och SFV på sociala medier för uppdateringar och exakta tidpunkter. På mässan säljs alla SFV-böcker till mässpris (minst 20 procents rabatt). SFV:s biografier är redan från början fördelaktigt prissatta, riktpriiset är endast 15 euro.

Under premiärdagen på Bokmässan i Helsingfors 2014 var SFV:s mässvärdar Stella Mattsson och Rabbe Sandelin.

FÅ DITT NAMN FÖREVIKAT I HISTORIEN FÖR ÖSTERSJÖNS SKYDD

PUHDAS ITÄMERI
CLEAN BALTIC SEA

Bli en del av konstverket *Horisonten* för 50 euro: genom att föreviga ditt eget eller en väns namn på konstverket hjälper du till att minska fosforutsläppen i Östersjön.

www.puhdasitameri.fi

Se också: www.puhdasmeri.fi

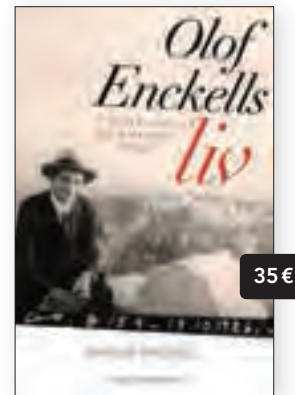
Fira bokens år med oss!

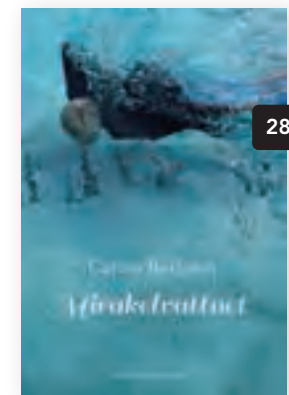
Anna-Lena Laurén
& Peter Lodenius
UKRAINA – GRÄNSLANDET

Johannes Salminen
FRÅN BYSANS TILL BUSH
Valda essäer 1963–2010

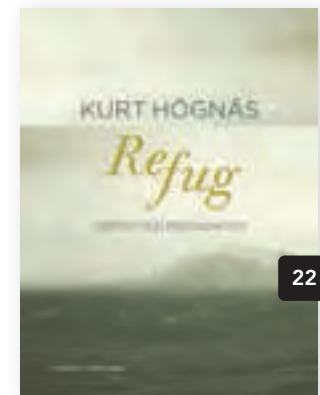
Emelie Enckell
OLOF ENCKELLS LIV
i centrum av en kulturepok

Carina Karlsson
MIRAKELVATTNET
Roman

Mikael Enckell
OKÄNDHETENS FÖLJESLAGARE
Med frågan som drivkraft
och mysteriet som färdmål

Kurt Högnäs
REFUG
Dikter och prosadikter

Alla SFV-medlemmar får 30% rabatt hos oss

Du får rabatten i vår nätbokhandel sets.fi med kampanjkoden »Aktie123». Här hittar du hela vårt sortiment med hundratals titlar. Öppet dygnet runt! Du är också välkommen till vår bokhandel på Bulevarden 7 där vi tillhandahåller de nyaste böckerna. Öppet vardagar kl. 9–12 och 13–16.

Rabatten gäller allmän litteratur.

SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS

Läsbiten är denna gång kapitlet "Önningebykolonin" ur Kjell Ekströms biografi över målaren Victor Westerholm, som inledde SFV:s biografiserie år 2010. Boken har en tid varit slutsåld, men den andra upplagan har nu utkommit, och kan beställas på redaktion@sfv.fi, eller på tel. 09-6844570. Bokens författare, konstnären och etnologen Kjell Ekström, leder verksamheten vid Önningebymuseet på Åland. Ekström har tidigare skrivit ett tiotal böcker inom ämnet åländsk konst och lokalhistoria. Han erhöLL Landskapet Ålands kulturpris 2008 liksom Svenska Kulturfondens kulturpris 2007 och Svenska folkskolans vänners folkbildningspris år 2007.

ÖNNINGEBYKOLONIN

Finlands enda egentliga konstnärskoloni uppstod 1886 kring Victor Westerholms Tomtebo. I nästan tre decennier samlades konstnärer från Sverige och Finland här. Även några estniska konstnärer hittade till Önningeby.

Våren 1886 studerade Victor Westerholm ännu i Düsseldorf. Han planerade att under sommaren vistas på Åland och ta sitt nya hem "Tomtebo" i besittning. Westerholm hade i ett brev inviterat Fredrik Ahlstedt att komma till Åland och måla. Hanna Rönnberg, som tecknade modell i Ahlstedts ateljé några kvällar i veckan, skriver så här i sin bok: "En dag mot våren berättade Ahlstedt, att han fått brev från sin vän

sedan Düsseldorfvistelsen, landskapsmålaren Victor Westerholm, att denne köpt sig en villa på Åland och tänkte bosätta sig där; Åland är det härligaste målarland på jorden, skriver han och uppmanar Ahlstedt att ta några kamrater med och komma dit och se själv. Det blev ett diskuterande, Westerholm var den nya planeten på konsthimmeln, han hade sänt utmärkta tavlor hem från utlandet och det var frestande att arbeta i ett sådant sällskap i en vacker natur."

Fredrik Ahlstedt reste redan i maj till Åland tillsammans med sin målände hustru Nina, f. Lignell. De hyrde in sig hos Lundbergs, ett hus som låg på Önningeby Näset ett stenkast från Lemströms kanal. Det var meningen att Hanna Rönnberg, Elin Danielson och Ada Thilén skulle resa tillsammans till Åland, men Thilén insjuknade och Danielson senarelade sin resa. När Danielson anlände till Önningeby i början av augusti hade konstnärsgemenskapen redan utökats med en svensk objuden gäst, konstnären Axel Anders-

son, mer känd som J.A.G. Acke. Efter att han introducerat sig hos Westerholms inkvarterades han på gården Övre Knapans i Önningeby, vars bykärna ligger ett par kilometer norr om Lemströms kanal. Hanna Rönnberg bodde denna sommar på gården Matts, där även Elin Danielson hyrde in sig. Till gruppen anslöt sig även tecknaren Alexander Federley.

Hanna Rönnbergs bok Konstnärskolonien på Åland utkom 1938. Den innehåller vissa faktafel och sammanblandningar, vilket är helt naturligt då man tänker på att nästan femtio år hade förflutit från kolonins start på 1880-talet och utgivningen, men den innehåller ändå värdefull förstahandsinformation. Om sin ankomst till Westerholms berättade hon:

"Jag blev hjärtligt välkommen av Viktor Westerholm, en herre med fina drag och ett par genomträngande gråblå ögon, riktiga sjömansögon som kisade litet och röjde vanan att se på långa distanser. Han hade ett försvunnet och vänligt väsen och man kände genast att det var en person man kunde lita på. Hans vackra fru Hilma var även en bekantskap man var glad att få göra".

Citatet kan verka trivialt, men troligen innehåller det ett omdöme som är själva kärnan till att konstnärskolonin kring Tomtebo blev varaktig. Utan det vänliga och sympatiska värdparet Victor och Hilma Westerholm hade Önningebykolonin aldrig blivit mer än ett sommarexperiment. Trots att Hilma inte var en utö-

Elin Danielson-Gambogi: Hilma och Victor på Tomtebobryggan. Oljemålning från 1901. Tillhör ÅÖF.

vande konstnär hade hon en central roll i gemenskapen mellan konstnärerna. Riitta Konttinen konstaterar i sin bok Konstnärspår att Victor och Hilma delade allt: arbete, vänner, hem och konst. Även i breven till Westerholm från vännerna framgår deras sammanhållning tydligt, menar Konttinen – "de är i konstnärskretsen 'kära vänner Hilma och Victor'".

En central plats i kolonin fick också Acke (Axel Andersson). Trots att han var till både sätt och yttre helt olik Victor Westerholm, kom de att bli nära vänner och deras vänskap bibehölls livet ut. Acke var en pratglad och humoristisk person som älskade "hela världen på ett storslaget och bekvämt sätt" som Anna Wengberg en gång uttryckte sig i ett brev till Elin Danielson 1892. Victor Westerholm var en helt annan typ, mer stillsam och eftertänksam, men saknade ingalunda humor.

Det var också under den period Acke vistades i Önningeby, 1886–1892, som var den mest livaktiga inom konstnärskolonin. Acke verkar ha varit själva navet i sällskapslivet, med sina upptåg och festliga initiativ. Hans maskerad på Knapans som-

Victor Westerholm: Båthus. Målningen märkt "Åt Tytty af Vicke 90". Sommaren 1890 besökte Rosa "Tytty" Danielson sin syster Elin Danielson i Önningeby. Den här målningen erhöLL Tytty som gåva av Victor. FOTO: BUKOWSKIS, HELSINGFORS.

maren 1890 är bara ett exempel. Han förevigade sällskapet på morgontimmarna i ett ofta reproducerat fotografi, ett fotografi som sedan Elin Danielson använde som förlaga till en porslinsassiett med önningebykolonisterna avbildade i maskeradutstyrelse. I Paul Nybergs sammanställning över Ackes liv i Finland i minnesboken över konstnären, framgår även tydligt Ackes centrala roll i sällskapet. Han skriver om sommaren 1889:

"Det glada livet i Önningeby ville denna sommar ej taga riktig fart. Eva känner sig nedslagen och missmodig. Hon lyckas inte i sitt arbete och vantrivs som aldrig förut. Inte heller de andra flickorna ser ut att trivas. Man saknar någonting, ingen vet riktigt vad. Men plötsligt en morgon kl. ½ 6 hörs en bekant röst i Knapans farstu. Det är Acke, som infunnit sig tidigt på morgonen och ej hade tålmod att vänta tills flickorna stigit upp. Det blev en glad frukost, och alla tyckte, att 'nu först var det Ålandslif och Ålandsstämming i luften.'"

Att konstnärerna valde att bo i Önningeby berodde inte på att de skulle ha tyckt att byn var särskilt målerisk eller vacker.

Önningebykolonins grundare 1886, eller "Före kaffet" som bilden kallats. Den torde vara tagen av Aksel Paul som besökte Önningeby den första kolonisommaren. Bilden har reproducerats i otaliga sammanhang och utgjorde påmbilden till Hanna Rönnbergs bok om kolonin. I förgrunden sitter från vänster Hanna Rönnberg, Hilma Westerholm, Elin Danielson och längst till höger Nina Ahlstedt. Vid staffliet till vänster sitter Fredrik Ahlstedt och målar, med Victor Westerholm bakom sig, och i bakgrunden till höger ses Alexander Federley vid skissblocket under J.A.G. Ackes överinseende.

Anledningen att man tog den i besittning, var helt enkelt dess närhet till Westerholms ställe och att byn hade stora mangårdsbyggnader och lillstugor som räckte till både för lokalbefolkning och tillfälliga hyresgäster. Hanna Rönnbergs första intryck av byn var att den var torr och trist, men när hon rekognoserat längs Lumparns stränder och dessutom hittat forngravar blev hon nöjd. Rönnberg blev också den flitigaste Ålandsmålaren. Hon återkom ständigt till konstnärsgemenskapen kring Westerholm, även på 1920-talet då kolonin upphört och Westerholm gått bort.

Redan första sommaren 1886 kunde man följa med konstnärsgruppens utveckling i pressen. Den 29 juli skrev Åbo Underrättelser:

"Vid ett besök å vår konstnärskoloni vid Lemström öfvertygas man på ett angenämt sätt om att de artister, som slagit sig ner här, äro förtjusta öfver

FOTO UR MAJA-STINA SVENSSONS ALBUM.

Victor Westerholm hade en oerhörd stor arbetsbörda och en stor familj att föda. Emellanåt led han av nedstämdhet och oro. Förmodligen hade han idag fått diagnosen utbrändhet eller utmattningssyndrom.

valet af den lägerplats, de för sommaren bestämt sig för. I deras atelieer råder flit och verksamhet. Medan herr Westerholm är fullt sysselsatt med att efter sin artistiska smak inreda sitt konstnärshem, ha de öfriga kvinnliga och manliga artisterna skizzerat en hel mängd landskapsmotiv, stuginteriorer, grupper och personer och bilder från den åländska verkligheten."

Under årens lopp var det många konstnärer som gästade trakterna kring Tomtebo och anmärkningsvärt många av dem var kvinnor. Till dem som redan i slutet av 1880-talet anslöt sig hör finländarna Eva Topelius, sedermera gift med Acke, Elin Alfhild Nordlund, Helmi Sjöstrand, Dora Wahlroos, Elias Muukka, Karl Moberg, Amélië Lundahl och Ellen Favorin samt svenskarna Edvard Westman, Anna Wengberg och Ida Gisiko. Kring sekelskiftet kom bland andra Agnes Wittfooth, Hanna

Victor Westerholm arbetade under en stor del av sitt yrkesverksamma liv som lärare vid Ritskolan i Åbo. Här ses han vid en nakenmodell, omgiven av eleverna. FOTO: ÅBO KONSTMUSEUM.

Svanström-Lodenius och Sigrid Schauman. Åren 1906-1913 vistades på Åland en grupp estniska konstnärer och författare ur den så kallade Noor-Eestigruppen. Vid ankomsten till Åland bodde de i Önningeby, ett val som säkert hade med Önningebykolonins existens att göra. Huruvida estlän-darna hade någon kontakt med kolonisterna är ej klarlagt.

Önningebykolonin blev således en mötespunkt mitt i Östersjön för konstnärer från öst och väst. I slutet av 1800-talet uppstod en mängd liknande grupper eller kolonier. Den i Norden mest kända, Skagenkolonin, började redan på 1870-talet sin verksamhet. Dessa kolonier var med och introducerade det nya friluftsmåleriet som fått särskilt fotfäste i Paris. Fredrik Ahlstedt som var med och startade Önningebygruppen ville dock inte anamma den nya trenden och han återkom inte till Önningeby efter den första kolonisommaren 1886.

Väldigt lite finns dokumenterat om kolonisternas förhållande till ortsbefolkningen. Den muntliga traditionen i byn inskränker sig till några enkla minnen om att barn anlätades som modeller av konstnärerna etc. En passus i ett brev från Westerholm till Acke sommaren 1898, vittnar dock om att vissa konstnärer kom lokalbefolkningen nära. Victor skriver "Öfra Knapans husbonde var hos oss idag och 'bjöd till bröllops' - deras Olga skall nu åstad och gifta sig. Han bad mig äfven underrätta eder om att vigseln försiggår torsdagen den 16 Juni kl: 12 på dagen och att det vore synnerligen kärt om 'herr och fru Andersson sku komma, ty herr Anders-

son har allti vari så snäll mot Olga han.' Inom parent. sagdt fortgår festen i 3 dygn.-" En passus i Hanna Rönnbergs bok om kolonin vittnar även om att ortsbefolkningen i vissa fall kom konstnärerna nära. Hanna Rönnberg berättar att Signilskärborna, öborna på den västligaste ön i Ålands skärgård där Önningebykolonisterna i flera omgångar verkat, hälsade på hos Westerholms när de hade vägarna förbi:

"Signilskärborna voro alla Westerholm varmt tillgivna och på höstnarna, då de foro efter sina spannmål till kronomagasinet på Kastelholm, togo de sig alltid några timmars rast vid Lemströms kanal, där Westerholms Tomtebo ligger. Det blev kaffe med både tårar och påtårar, allt målarfolket samlades där och det frågades och berättades om allt som skett sen man såg varann senast."

Hanna Rönnberg summerar i sin bok om kolonin:

"Så fortgick livet i konstnärskolonin på Åland, med större eller mindre livaktighet, allt som åren gingo. Kärnan, grunden fanns alltid där vid Lemströms kanal i Viktor Westerholms trevliga hem Tomtebo, där han själv och hans älskvärda familj med stor vänlighet välkomnade alla, både dem som kommo med intresse för konst och dem som kommo av nyfikenhet för att se hur det gick till att måla tavlor."

Då första världskriget utbröt skingrades konstnärskolonin för gott. Victor Westerholm återvände efter kriget till sitt Tomtebo. På 20-talet besökte visserligen Hanna Rönnberg, Anna Wengberg och Eva Topelius Önningeby, men någon konstnärskoloni återuppstod aldrig. ♦

Arrangera era evenemang i SFV-HUSET G18!

SFV inbjuder Studieförbundets medlemsorganisationer att kostnadsfritt boka festsalen G18 för seminarier, föreläsningar, fester och andra evenemang under måndagar, tisdagar och onsdagar.

Vill du boka festsalen? Kontakta oss på festsalen@sfv.fi eller **050-366 6436**.

Läs mera om salen på www.sfvbildning.fi

